

ANLIK

İki Aylık Düşünce, Kültür ve Bilim Dergisi

Nasıl Bir Cumhuriyet?

İhsan Ömer Atagenç

Cumhursuz Cumhuriyete Doğru

Deniz Yüce

Ulusal Egemenlikten Ne Anlıyoruz?

Muharrem Anıl

Sahipsiz, Hor Görülmüş Bir Eşsiz Cumhuriyet

Çağlar Kuzlukluoğlu

**Kemalist Cumhuriyetin Üçüncü Dünyacı Çizgisi ve
Kemalist Elitlerdeki Üçüncü Yol Yanılgısı**

Doğacan Başaran

Hep O Aynı "Pireli Şiir"

Muharrem Anıl

Bir Sosyolog Olarak Behice Boran

İlknur Burcu Keser

MİLLİ MÜCADELE'NİN YÜZÜNCÜ YILI

Türkiye'ye Yönelik İlan Edilmemiş

Savaşın Adı:PKK

Sait Kaya

Şiir: Yaşasın Cumhuriyet

Mahir Doğu

Kitap İncelemesi: Philip Pettit, Bir

Özgürlük Ve Yönetim Teorisi:

Cumhuriyetçilik

Deniz Yüce

Ankara
23 Nisan 2020

100
23 NİSAN 1920-2020
MİLLİ MÜCADELE'NİN YÜZÜNCÜ YILI

ANLIK

İki Aylık Düşünce, Kültür ve Bilim Dergisi

Ocak-Şubat 2020 / Sayı 12

İki ayda bir çıkar.

anlikdergisi.com

Künye

Genel Yayın Yönetmeni:
Deniz YÜCE

İdari İşler Kurulu Başkanı:
Muharrem ANIL

Yayın Kurulu:
İhsan Ömer ATAGENÇ
Deniz YÜCE
Doğacan BAŞARAN
Muharrem ANIL
H. Tolga Arslan

Ankara Temsilcisi:
İpek ESEN

İstanbul Temsilcisi:
Berkay SEZER

Redaksiyon:
Beyza Selen ÇAVUŞ

Dizgi:
Furkan KAYABAŞI

İçindekiler

- 03** Sunuş
- 04** Nasıl Bir Cumhuriyet?
İhsan Ömer ATAGENÇ
- 06** Cumhursuz Cumhuriyete Doğru
Deniz YÜCE
- 09** Ulusal Egemenlikten Ne Anlıyoruz?
Muharrem ANIL
- 11** Sahipsiz, Hor Görülmüş Bir Eşsiz Cumhuriyet
Çağlar KUZLUKLUOĞLU
- 13** Kemalist Cumhuriyetin Üçüncü Dünyacı Çizgisi ve
Kemalist Elitlerdeki Üçüncü Yol Yanılgısı
Doğacan BAŞARAN
- 15** Hep O Aynı "Pireli Şiir"
Muharrem Anıl
- 21** Bir Sosyolog Olarak Behice Boran
İlknur Burcu KESER
- 24** Türkiye'ye Yönelik İlan Edilmemiş Savaşın Adı:PKK
Sait KAYA
- 28** Şiir:Yaşasın Cumhuriyet
Mahir DOĞU
- 29** Kitap İncelemesi: Philip Pettit, Bir Özgürlük Ve
Yönetim Teorisi: Cumhuriyetçilik
Deniz YÜCE

/anlikdergisi

Sunuş

Deniz YÜCE
Genel Yayın Yönetmeni

2020 yılının ilk sayısı (Ocak-Şubat) karşınızdayız. Bu yıl, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunun tescillendiği yılın yani Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşunun 100. yılı. Anlık Dergisi olarak biz de ilk sayımızı "Cumhuriyetçilik" ilkesine ayırdık. Yıl içerisinde çıkacak diğer 5 sayıyla da sırasıyla "Milliyetçilik", "Laiklik", "Halkçılık", "Devletçilik" ve "Devrimcilik" ilkelerini ele alacağız.

Bu sayıya katkı veren yazarlara baktığımızda, İhsan Ömer Atagenç "Nasıl Bir Cumhuriyet?" sorusunun yanıtını aramıştır. Bendeniz, bugünkü cumhuriyetin nasıl "Cumhursuz Cumhuriyet"e doğru ilerlediğini açıklamaya çalıştım. Kısa ve net bir şekilde işin özünü aktaran Muharrem Anıl ise "Ulusal Egemenlik"ten ne anladığımızı kaleme aldı. Aynı zamanda yine Muharrem Anıl'ın yazdığı "Yirmi Birinci Yüzyılda Kemalizm Üzerine Bazı Düşünceler" yazı dizisinin 5.'sini de bu sayıda okuyacaksınız. Çağlar Kuzlukluoğlu ise farklı bir perspektifle "sahipsiz ve hor görülmüş" cumhuriyeti yazdı. Doğan Başaran, Kemalist cumhuriyetin dış politika niteliğini ortaya koyarken günümüzde içine düşülen "Üçüncü Yol" yanılığını da siyaset bilimi teorileri çerçevesinde açıkladı. Ayrıca İknur Burcu Keser'in "Bir Sosyolog Olarak Behice Boran" ve Sait Kaya'nın "Türkiye'ye Yönelik İlan Edilmemiş Savaşın Adı: PKK" yazılarıyla birlikte Mahir Doğu'nun "Yaşasın Cumhuriyet" başlıklı şiiri de bu sayımızda yer alıyor.

Dergimizin yayımlanmasında emeği geçen bütün arkadaşlarımıza ve yazarlarımıza teşekkürü bir borç bilirim. Üçüncü yılımızı doldurmak üzereken bu süreçte bizi yalnız bırakmayan siz değerli okuyucularımıza da keyifli okumalar diliyorum.

Nasıl Bir Cumhuriyet?

İhsan Ömer ATAGENÇ

Cevabı belli bir soru sormuş gibi hissettiriyor bu başlık. Okuyan çoğu kişi de Cumhuriyetin nasıl olması gerektiğine dair bir fikre ihtiyaç olmadığını ve zaten bu sorunun cevabının 1920'lerde verildiğini düşünecektir. Ancak 2020 itibarıyla bizim bu soruya bugünden bakarak çok daha güncel yanıtlar vermemiz gerekmektedir.

Neden? Çünkü ne bugünkü Cumhuriyet Atatürk'ün kurduğu gibi ne de içindeki toplum o günün değerleri ve gerçekliği içinde yaşıyor...

“Devir değişti!” sözünü en çok bizden daha tecrübeli büyüklerimizden duymaya alışkın olmamıza rağmen değişen devrin koşullarına dair ne yapılması gerektiği konusunda herhangi bir çözüm önerisi görememek bir o kadar alışkanlıklarımızın dışında. “Devir değişti” derken hepsi haklıydı zira değişimin önünde durmanın imkansızlığı bizi zaten başka bir kapıya götürmüyor. O zaman yapılacak şey var: Bugünü kendi dinamikleriyle anlamak ve 1923 Cumhuriyeti'nin mirasının la-yıkıyla nasıl yaşatılacağına yollarını aramak...

Cumhuriyetimizin temel dinamiklerini fazlaca tekrar etmeye gerek yok sanıyoruz. Hemen hemen hepimiz içinde yaşadığımız siyasal rejimin biçimsel özelliklerini az çok tarif edebilecek durumdayız. Ancak biçimsel olarak tanımlayabildiğimiz şeyin bugün ne anlam ifade ettiğini ve nasıl bir içerikle karşımızda olduğunu da aynı şekilde tanımlamak zorundayız. Bu sayede hem “olanı” hem de “olması gerekeni” daha net bir biçimde ifade etme şansına sahip oluruz.

Cumhuriyetimizin bugüne dair temel algımız tüm taşıyıcı kolonların yerli yerinde durduğuna dair genel bir görüş üzerine kuruludur. Cumhurbaşkanlığı makamından TBMM'ye, resmi belgelerdeki “güçler ayrılığında” seçimlere kadar görme-ye alışkın olduğumuz her şey eğrisiy-

le doğrusuyla varlığını devam ettiriyor. Bir de buna milli bayramlar ve resmi dairelerdeki Atatürk resimleri de eklenince herşeye rağmen devam ettiğini düşündüğümüz bir Cumhuriyetin içinde yaşıyoruz. Öncelikle şunu söyleyerek başlayalım: Mustafa Kemal nasıl sağlam bir çimento attıysa Anadolu'ya, onca badireye rağmen halen direnmeye çalışan bir mirasın gölgesinde yaşamaya devam ediyoruz. Sahip olduğumuz şeyin kıymetini bilmek güzel elbet. Ama yalnızca sözle değil, emek vererek, iş yaparak, keyfimizden kimi zaman feragat ederek kıymet bilmek önemli. Zira Mustafa Kemal'in mirasıyla taban tabana zıt bir güvencemiz var ve bu duyguyu kabul etsek de etmesek de hala bir parça içimizde saklıyoruz: “Bu Cumhuriyet yıkılmaz, izin vermezler”... Kim vermeyecek? Hangi kurum, kuruluş vs...?

“Böldürmeyeceğiz, yıktırmayacağız!” haykırıları meydanlara ve kürsülere eşlik ederken aynı hassasiyet evimizin kapısından içeri girebiliyor mu? ya da sokağımızdan iş yerimize kadar temel yaşam alanlarımızda, bizden farklı düşünen yurttaşlarla daha fazla temas ettiğimiz mekanlarda nasıl davranıyoruz? Bu sorulara cevap vermek meselenin pratiğini idrak etmek bakımından kıymetlidir ancak öncelikle nasıl bir Cumhuriyet olması gerektiğine dair bugünün meseleleri üzerinden de düşünmek ve konuşmak gerekir.

Cumhuriyet eğer halkın yönetime seçtiği temsilciler aracılığı ile katılması meselesi ise bunun tüm Türk toplumunun dahil olduğu bir biçimde uygulanıp uygulanmadığını düşünmek mecburiyetindeyiz. Burada iki önemli husus var. Bunlardan ilki toplumun tüm kesimleri meşru ve yasal bir zeminde kendisini temsil edip edemediğidir. Diğeri de “seçilmiş” kişilerin nasıl bir seçimle iş başına geldiği ve oy aldığı kitleleri doğru bir biçimde temsil edip edemediğidir. Bu sorulara cevap verilmediği sürece parlamenter bir demokratik cumhuriyetin nasıl işlediğine ve nasıl yürü-

mesi gerektiğine dair sağlıklı cevaplar üretmek oldukça zordur. Bu yazı itibarıyla bu meseleleri derinlemesine incelemek mümkün değildir ancak şunu söylemek gerekmektedir ki her iki sorunun cevabı da Türkiye’de gerçek anlamda bir parlamenter demokratik cumhuriyetin oldukça sakat işlediğini ortaya çıkaracak niteliklere sahiptir. “Nasıl bir Cumhuriyet?” sorusuna yanıt ararken toplumun tüm kesimlerinin mecliste temsil edilebildiği ve söz hakkına sahip olduğu, bu memleketin insanların tamamının güncel tercihleri dolayısıyla terör ve bölücülük kazanlarında yakılmadığı, sapla samanın ayırt edilebildiği gerçek, halkçı bir parlamenter demokrasiden bahsediyoruz. Temsilcileri aracılığı ile yönetilen bir ulusun ise bu araçları seçerken sadece toplum içinde tanınmış olan, sadece sermaye gücüne sahip olduğu için sevilen, politik ilkesel bir niteliği olmamasına rağmen sırf toplumsal statüsü itibarıyla rağbet gören, menfaatçi ve koltuk meraklısı kişilerden çok siyasetin, ilkelerin ve partilerin gerçek emekçilerine yüzünü dönmesi esas hedef olmalıdır.

Bir diğer husus Cumhuriyetin “değerlerini” koruma meselesidir. Cumhuriyetin değerlerinin korunması bu ülkenin vatandaşlarının korunabilmesine bağlıdır. Kurtuluş Savaşı her ne kadar vatan toprağı savunması olarak ifade edilse de topyekün bir bağımsızlık savaşı, vatan toprağında yaşayan ulusun hayat hakkının da savunulmasıdır. Savaş sonrasında işgalden kurtulan toprağın üzerinde gerçekleşecek bir devrim ancak bu süreçte bir araya gelmeyi başaran ve adına “ulus” denilen bir birlikteliğin varlığı ile mümkündür. Kurtuluş Savaşı’nın bir “devrim”e dönüşmesi de kendi insanını koruyabilen ve hiçbir şekilde ayırt etmeden her bireyin yaşam hakkını, özgürlüğünü ve geleceğini savunabilen bir fikrin yeşermesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu sebeple “Nasıl bir Cumhuriyet?” sorusuna yanıt ararken dışardan belirlenmiş sınırları “meşru” görmekten vazgeçip toplum içindeki

sınırları halkın çıkarları doğrultusunda yeniden çizeceğimiz; tüm gerçek milliyetçilerin, emekçilerin ve yurtseverlerin çıkarlarının ortaklaşığı, mevcut bölünmüşlükten, çatışmalardan ve nefretten beslenen her türlü işbirlikçiliğin reddedildiği yeni bir ulusal uzlaşının hakim olduğu bir Cumhuriyetten bahsediyoruz.

Belirli gün ve haftalara sıkıştırmadığımız, ruhunu, değerlerini, anlamını her dakika hissettiğimiz, gerçek anlamıyla bir yaşam biçimi haline getirdiğimiz bir Cumhuriyetten bahsediyoruz.

Önderin ve yoldaşlarının binbir güçle kurduğu ve yaşatmaya çalıştığı bir devrimden bize miras kalan her ne varsa sahiplenerek, sırtımızı dayadığımız duvarı değiştirmeden daha ileriye taşıyabileceğimiz bir Cumhuriyetten bahsediyoruz. İlkelerini, değerlerini basitçe tekrar etmeyi bir yana bırakıp bu ilkeleri ve değerleri 2020’lere, 30’lara, 40’lara nasıl taşıyabileceğimizin yollarını arayan bir Cumhuriyetten bahsediyoruz.

Yeni ilkelere değil, yeni yöntemlere ihtiyacımız var. “Nasıl bir Cumhuriyet?” sorusuna sağlıklı bir yanıt verebilmenin ilk koşulu alışkanlıkları değiştirebilmekten geçer. Altı okun “Devrimcilik” ilkesinin gereği olarak bayrak edindiğimiz çağın gereklerine uygun olarak yenilmeye ve değişime açık olma ilkesi doğru düşünceleri yanlış bir biçimde savunmaktan bizi alıkoymak zorundadır. Mustafa Kemal’i her yönüyle okuyup anlamaya çalışan herkes bilecektir ki önderin engin ufku ve düşüncelerinin doğru bir biçimde tatbik edildiği, 21. yüzyılın şartlarına ve devrimcilik ilkesine uygun olarak yenilenebildiği müddetçe Kemalizmi düşünsel olarak konuşmaya ve tartışmaya ihtiyaç bulunmamaktadır. Asıl önemli husus, fikirlerimize kaynaklık eden bu ilkelerin eğilip bükülmeden, sansürlenmeden, kişisel ya da oligarşik değil tüm halkın ihtiyaçlarına hitap edecek şekilde savunulabilme-

sidir. Bu bir yöntem sorunudur. Bu yöntem sorununun giderilebilmesinin yolu bize kalan mirası ezberlemek değil, öğrenerek, içselleştirerek, aklımızı kullanarak kabul etmekten geçmektedir. Bu sorun aşılabildiği müddetçe kurucu iradenin ve kurucu eylemin tüm birikimi bu ülkenin tüm yurttaşları ile daha sağlıklı bir biçimde buluşma imkanına kavuşacaktır.

Kendi insanını “öteki” haline getiren değil, sahiplenen, hoşgören, ne olursa olsun bir arada durmaya çalışan, en ufak bir krizin arkasına saklanıp bir başkasına küfür etmeyi maharet saymayan, yeniden dayanışma ruhunu diriltilebilen bir Cumhuriyet ancak bu şekilde kurulacak ve asıl sorumuza ancak bu şekilde yanıt almaya başlayacağız.

Seçim bizim: Ya memleketin tüm gerçeklerine gözümüzü kapatacak ve kendi konforlu alanımızda ucuz hamasetle ülkenin ve ulusunun yandığı ateşe bir odun daha atacağız ya da önderin mirasını layıkıyla koruyabilmek ve geleceğe taşıyabilmek için irademiz dışında çizilen her sınırı, üretilen her kavramı elimizin tersiyle bir yana itip hırpalanmış bir ülkenin ve toplumun yaralarını sarmak için yeni yollar bulacağız. İkinci seçenek “Nasıl bir Cumhuriyet?” sorusuna verilecek yanıtın ilk cümlesidir.

Cumhursuz Cumhuriyete Doğru

Deniz YÜCE

Cumhuriyetçilik, Atatürk'ün ezbere bilinen altı ilkesinden biri. Bu anlamda önem atfettiğimiz ancak ideal olduğu için mi yoksa Atatürk öyle istediği için mi önemli orası muamma olan bir konu. Çünkü toplum, duyduğu kavramı ve üzerine düşüneceği kavrama karşı tavrını buna göre belirliyor. Söyleyeceklerinin meşruiyetini de buna dayandırıyor. Modern yaşam bunu gerektirir mi, bu düşünce çağdaş uygarlığa erişme yolunda bize mesafe kat ettirir mi, Türkiye'nin ihtiyaçlarına veya sorunlarına cevap verebilir mi gibi sorular öteleniyor. Bununla birlikte; Atatürk'ün söylediklerini ve yaptıklarını olduğu gibi korumak noktasında tutucu bir kesim oluştu. Bu tutucu kesim "devrimleri korumak kollamak" adına, devrimcilik ilkesini sürekli köreltti. Neticede, kavramlar da içleri 1923-1938 arasında doldurulduğu şekliyle kaldı, hala öyle korunmak isteniyor. Dolayısıyla statik, ihtiyaca cevap vermeyen, siyasete yön veremeyen ya da ortak olamayan ve iktidarı hedefleyemeyen, sürekli muhalefet eden savunma yapan, karşıtı (ötekisi) olmadığında ne yapacağını şaşırarak bir siyasi düşünce ortaya çıktı.

Konuya cumhuriyetçilik özelinde devam edecek olursak öncelikli olarak kuruluş döneminin Cumhuriyet algısına, Cumhuriyet'e bakışına ve Cumhuriyet'ten beklentisine bakmakta fayda görüyorum. Bundan beklentim ise; cumhuriyetçileri özeleştirme yapmaya itmek. Denilebilir ki, asıl kabahat cumhuriyet karşıtlarının ancak bu zamana kadar doğru düzgün bir özeleştirme yapmadığımız unutulmasın ve bu sebeple "Post-Kemalist" olarak adlandırılan grubun eleştirilerine maruz kaldık (İlker Aytürk Post-Kemalist dönemi 1980-2015 olarak tanımlamış). Her ne kadar bu dönem sonlandıysa da sonraki süreçte (Post-post-Kemalist) Post-Kemalistler'i ve tezlerini eleştirebilecek durumda mıyız? Şimdilik görünen hayır. Adımlarımızı sağlam atmak için önce 1980 öncesi dönemin sağlıklı bir değerlendirmesini yapmak durumundayız.

Cumhuriyet henüz kurulmamışken Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun ilk üç maddesine ithafen Mahmut Esat Bozkurt; saray devrinin kapandığını, artık hukukun iktisat devleti, asıl meselenin ekonomi, gerisinin safсата olduğunu aksi takdirde halkın "daima sürüneceğini" ifade etmiştir. Yunus Nadi ise, henüz cumhuriyetin kuruluşundan iki ay sonra, bugün de hala etkisini koruyan şu cümleyi kurmuştur: "Memlekette en aydın zannolunan ve kendilerini böyle satan adamlardan aman ve zaman bulabilsek, olabildikçe Cumhuriyet hayatının icaplarına uygun yollarda yürümeye imkân bulacağız."

12 Ağustos 1925 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde ise Hürriyet ve İtilafçı çizgideki bir derneğe yönelik kullanılan söylem konulan tavır açısından dikkate değerdir: "Efevdiler, Cumhuriyet'in temelleri sizin zannedebileceğinizden çok fazla sağlamdır. Onu yıkmaya imkân yoktur. Eğer kafanızı değiştirmekten aciz iseniz, bu takdirde, hiç olmazsa selametiniz namına bir kenara çekilip, zaten manası kalmamış olan hayatınızın sonunu sükûnet içinde beklemeyi öğrenin!"

Son olarak Necmettin Sadık (Sadık)'tan bir cümle ile bu bahsi sonuca bağlamak istiyorum: "Eğer dini taassubu yıkarak diğer sahalarda kendimiz mutaassıp olursak, kendimizinkinden başka türlü siyasi düşüncelere tahammül edemezsek gülünç bir vaziyete düşeriz." Hatırlatmış olayım, bu cümlemin kurulduğu yıl 1930...

Önceki sayıdaki yazımda millî birlik söylemine karşı Atatürk'ün bir ifadesine yer vermiştim, tekrar olmaması açısından o konuya girmeyeceğim ancak Atatürk'ün Cumhuriyet ve demokrasiyi eşdeğer gördüğünü belirtelim. Kendi ifadesiyle, "Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir." Bu şekilde başladığı konuşmasını şu şekilde tamamlamıştır: "Türkiye Cumhuriyeti'nde de birbirini denet-

leyen partilerin doğacağına şüphe yoktur.”

Sonuç olarak; çok erken dönemde doğru teşhisler koyulmuş, bugün o noktada bile değiliz. Cumhuriyet’ten beklentiler var, Cumhuriyet’e güven var, Cumhuriyet’ten gelen özgüven var. Bakar mısınız Cumhuriyet Gazetesi’nin yukarıdaki söylemine... Bir yerde okumuştum, Aziz Nesin Cumhuriyet dönemi için, “o dönem her şeye gücümüz yeter sanıyorduk” gibi bir ifade kullanmıştı, hani bugün yerden yere vurulan o Aziz Nesin... Özgüvene bakar mısınız...

Cumhuriyet, başlangıç noktalarını doğru belirlemiş, bizlerin de dayanak noktası bu başlangıçtır. Ancak bu demek değildir ki, 1923-38 arası her şey yapılmış, son sözler söylenmiş ve bir sonuca ulaşılmıştır. Varmak istediğimiz nokta çağdaş uygarlık ise; bu nokta sabit bir nokta değildir. Son sözün söylendiğini zannedenlere ise cevabı şu şekilde verelim: “Donarız çocuk.”

Tarihsel bağlamdan günümüze doğru gelirken şunu da hatırlatalım, cumhuriyetin bir amacı da “kimsesizlerin kimsesi olmak”tı. Ancak bugün vardığımız nokta iç açıcı olmaktan uzak... Bugün eğer siyasi referansın varsa kimsen var. Bugün kimsesi olduğunu zannedenler kimsesiz kalıyor... Çocuklarımızı koruyamıyoruz, hemen her güne yeni bir kadın cinayetiyle uyanıyoruz, her geçen gün işsiz sayısı artıyor, açlık, yoksulluk, çaresizlik, intiharlar ancak aynı şekilde rant, adam kayırma, torpil de artıyor... Nefes almakta zorlanıyoruz. İçeride herkes birbiriyle kavgalı, dışarıda geleneksel politikalarımızı terk etmişiz. Hem içeride hem dışarıda terörle uğraşıyoruz, devletin mekanizmaları felç olmuş, cemaat ve tarikatlar iliğimizi sömürüyor. Laik, demokratik, hukuk devletinin kırıntıları kalmış, gözlerimiz Mahmut Esat Bozkurt’un bahsettiği Cumhuriyet Savcılarını arıyor; aydın geçinenler ise beyaz bayrağı sallamakta...

Peki bu noktada biz neler yapabiliriz?

Öncelikli olarak Türk siyasetinin bugün toplumu getirdiği durumun, ötekileştirme ve karşıtlık üzerine kurulu olduğunu unutmamak zorundayız. Her ne olursa olsun, aynı toprak parçası üzerinde ve aynı sınırlar içerisinde yaşayacağımız aklımızın bir köşesinde bulundurmamız. Mevcut koşullarda karşıt olarak konumlandırılmış olmamızın tersine bizler bu karşıtlığı bütünün parçaları olarak değerlendirsek, yani “biz-siz(öteki)” birbirinin yerini alamayacak özgünlüğe sahip olduğunu düşünerek, birlikte yaşamının yollarını ancak o zaman bulabiliriz. Bu ise ancak içselleştirilmiş bir Cumhuriyet düşüncesiyle olur. Cumhuriyet’in cumhuru sahiplenmesiyle değil de, cumhurun Cumhuriyet’i sahiplenmesiyle...

Yine bu noktaya bir temas olarak toplumun homojen değil heterojen olduğunu görmek gerek. Ne demektir bu? Beklentileri, kaygıları, talepleri farklı olan insanlar söz konusudur. Mesela Mahmut Tanal’ın kaygısı meclis lokantasının pahalılaşması ya da tuz bulmaktaki sıkıntı iken, toplumun en büyük sıkıntısı işsizlik. Dolayısıyla taleplerimiz de kaygı ve sıkıntılarımıza göre şekillenecektir. Türkiye’deki mevcut durum yeniden yöneten-yönetilen ayrımına evrilmiş gibi, şimdilik babadan oğula geçmiyor sadece... Bütün kaymağı yöneten kesim yerken, alt tabakanın tüm amacı bu ayrıcalıklı kesimden olabilmek, insanların koşa koşa siyasi partilere gitmesi bu sebeple. Yoksa açlık ve sefalet mahkum kalacak. Bu oluşmuş yaygın kanı bile cumhuriyetin özüne aykırı.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de feministler, çevreciler, kültürel hak talep edenler gibi çeşitli kesimler mevcut. Zaten küreselleşmiş dünyada bu ve benzeri fikirlerden kaçmanız mümkün değil. Ancak görmezden gelebilirsiniz tıpkı ülkemizde olduğu gibi. Bu sebeple

taleplerine muhatap ya da karşılık bulamayanların cumhuriyeti içselleştirmesini beklemek de beyhude bir çaba olur. Feminizmi cinsiyetçilikle, kültürel hak talep edenleri kimlikçilikle, çevrecileri kökü dışarıda olmakla suçlamak topu taca atmaktadır. Siyaset boşluk kaldırmaz, siz görmezden gelerseniz yok sayarsanız, birileri gelir (samimiyeti ve amacı tartışılır) ve bu boşluğu doldurur. Sonra da tek derdiniz bu grupların dışarıdan fonlanması ya da içlerine karışan ayrılıkçılar üzerinden onları ötekileştirmek olur. Seçim zamanı da oy verecek parti bulamayıp milli birlik söylemi etrafında, bu grupları toplamaya çalışırsınız, sanki sizin bunda payınız yokmuş gibi ve karşılık bulamayınca olay “öteki” durumundakinin vatan hainliğine kadar gider. Ancak söylem olarak Türkiye’nin kaynaşmış bir toplum olduğunu kullanmaya devam edersiniz. Buna rağmen kimse sormaz kaynaşmış bir toplum nasıl bu kadar bölük pörçük hatta düşman olabilir diye...

Aslında toplumun büyük bir kesiminin farklı gruplara bakış açısındaki olumsuzluk büyük oranda onları tanımamaktan, fikirlerini ya da taleplerini dinlemediğinden hatta önyargılarından kaynaklanıyor. Ayrıca topluma öncülük edeceği düşünülen kişilerin de bu karşıtlıklardan besleniyor olmaları çok ciddi bir sorundur. Bu sebeple; yangın dindirilmek yerine ısrarla daha fazla körükleniyor. İçlerinde farklı amaçlara hizmet edenler tabii ki olabilir, hatta bu her görüş içerisinde de ortaya çıkabilir. Ancak bu topyekün bir karşıtlığa dönüşürse, sistem nasıl demokratik olarak adlandırılabilir? Bugün Türk siyasetinde kullanılan devletin bekası, milli birlik, yerli ve milli, kökü dışarıda, büyük resim, dış güçler gibi söylemler siyasi iradeyi anti demokratik yöntemler kullanma noktasında hem meşrulaştırır hem de cesaretlendirirken, toplumu çekimser ve tepkisiz kalmaya itiyor. Buna bağlı olarak, bu baskı ortamı aşırı uçları harekete geçirip, bu yapıların illegal ya da anti demokratik

yollarla hak arama talebini meşrulaştırmak için bir araç haline geliyor ve ortaya çıkan kısır döngü demokratik olmayan bir kaos ortamı yaratıyor. Nuran Erol Işık yaygın bir kanıdan bahseder: "... pek çok yazarın hemfikir olduğu nokta, demokrasinin iyi işlememesi halinde cumhuriyetçiliğin cemaatçiliğe yönelerek radikalleşme eğilimlerini arttırabilecek potansiyeli de taşıdığına dair savdır."

Bu konudaki kaygıları da anlamak mümkün. Neticede Neo-liberalizmin sonuçlarından biri olarak kimlikçi, cinsiyetçi politikalar yaygınlaştı. Ancak bu demek değildir ki, hak talebinde bulunanların hepsi Neo-liberalizmin Türkiye'deki yerli işbirlikçileridir. İşte burada, sapla saman, yaşla kuru birbirine karışır. Bizleri niyet okuması yapmaya zorlar.

Çuvaldızı kendimize batırdık, şimdi sıra iğneyi batırmakta...

Peki toplum Cumhuriyet'i ne kadar anlayabilmiş? Bu kadar horlandığına göre demek ki pek anlama çabası gösterilmemiş. Ya da bugün Cumhuriyet'in ötekisi olarak tanımlananlar kendilerince haklı talepler olarak gösterdiklerini, Neo-liberal politikalarından sıyrabiliyorlar mı? Burası da epey tartışmalı. Aslında bu noktada Nuri Bilgin'in "Cumhuriyetçi fikrin özü, şu tür sorularda yansır: Kopmadan kendimi nasıl özgürleştirebilirim, nasıl aidiyetlerime zarar vermeden aidiyetlerime mesafeli durabilirim? Kökensel kimliklerimden kazanılmış kimliklere nasıl geçebilirim?" yorumu önemli. Büyük çoğunluk köken ve aidiyet duygusu üzerinden hareket ederek talepte bulunuyor. Hâlbuki "Yurttaşlardan oluşmuş bir ulusun kimliği, etnik veya kültürel benzerliklerden değil, iletişim ve katılım hakları gibi haklarını uygulayan yurttaşların kendi pratiğinden oluşur." Neticede yine ulusun homojen değil heterojen olduğu sonucuna varıyoruz. Bizde "eşit yurttaşlık hakkı" mı, yoksa "yurttaşların eşitliği" mi diye tartışılardursun, yapılan bu tartışma da yine önemli

oranda kimlik üzerinden yürütülmektedir. Kişi aslında etnik-mezhepsel odaklı talepler değil de yurttaşlık haklarının sağlanması ve kullanımı odaklı taleplerde ısrarcı olmuş olsa sistemin demokratikleşmesinin yolunu açabilir ayrıca demokratik, çoğulcu ve özgürlükçü bir rejimde sistem kendiliğinden bazı sorunlara daha kolay ve etkili çözümler üretebilir. Çünkü bahse konu olan şeyler, laik demokratik bir hukuk devletinde (toplumun da bunu içselleştirdiğini kabul edersek) çözülebilecek sorunlar. Bununla birlikte üzerinde durduğumuz noktalar da aslında cumhuriyetin nitelikleriyle alakalı. Dikkat edilmesi gereken en önemli husus çözüm odaklı, uzlaşmacı ve iyi niyetli bir çabanın ortaya konmasıdır. Bu yüzden öncelikli olarak en temel yurttaşlık haklarının sağlanmasını temine çalışmaktır. Onun dışında yöneltilen etnik-kültürel-mezhepsel talepler neredeyse bütün dünyada çözülmeyi beklemektedir.

Konu çok geniş, her alt başlık için ayrı ayrı yazıların yazılması gerekebilir. Ancak burada yukarıda kullandığım bir kavram olması dolayısıyla kısa bir parantez açmakta fayda görüyorum kültürel haklar konusunda. Türkiye ve diğer devletler açısından çözülmesi en zor olan konulardan birisi sanırım bu. Bu konuya çokkültürcülük ya da çokkültürlü yurttaşlık olarak geliştirilmiş bir yönelim var. Kültürel kimliklerin tanınmasıyla ayrılıkçılığın veya ayrılma fikrinin önüne geçilebileceğini savunmakla birlikte süreç içinde ulus-devleti aşındıracak bir hal alabileceği endişesi de yer alıyor, hatta ulus-devlet karşıtlığına kadar varabiliyor. Ancak bu kavram cumhuriyetçilik tartışmaları içerisinde de yoğun olarak kullanılıyor. Dolayısıyla dikkatli kullanılması gereken bir kavram.

Yine kültürel haklar konusundaki durum belli görüşlerce kendi kaderini tayin hakkına dayandırılabilir. Ancak Uluslararası Hukuk açısından halklar değil devletler

esas alındığı ve Birleşmiş Milletler tarafından devletlerin toprak bütünlüklerinin korunması vurgulanırken, mevcut durumda bu şekilde bir çözüm üretmek mümkün olmamıştır. Çünkü benzer durumda olan birçok devlet var ve böyle bir durum hepsini etkileyecek, dolayısıyla mevcut durum bozulmuş, kaos ortamı yaratmış olacak.

Son bir sözle yazıyı toparlamak istersek; laik, hukukun üstünlüğünün kabul edildiği, kuvvetler ayrılığının benimsendiği, anayasal ve demokratik (özgürlükçü ve çoğulcu) Cumhuriyet'le yönetilen bir ulus devlet sadece Kemalistlerin değil, ülkemizdeki tüm siyasi görüşlerin üzerinde uzlaşabileceği asgari müsterekler olmalıdır.

1-İlker Aytürk, "Post-Kemalizm Nedir? Post-Kemalist Kimdir? Bir Tanım Denemesi", Varlık Yayınları A.Ş., Sayı: 1337, Şubat 2019, s. 4.

2-İlker Aytürk, "Post-post-Kemalizm: Yeni Bir Paradigmayı Beklerken", Academia, https://www.academia.edu/19569728/Post-post-Kemalizm_Yeni_Bir_Paradigmayı_Beklerken, (17.12.2019).

3-Şaduman Halıcı-Murat Burgaç, Altı Ok, Kaynak Yayınları, Ankara, Ekim 2016, s. 320.

4-Şaduman Halıcı-Murat Burgaç, Altı Ok, Kaynak Yayınları, Ankara, Ekim 2016, s. 337.

5-Şaduman Halıcı-Murat Burgaç, Altı Ok, Kaynak Yayınları, Ankara, Ekim 2016, s. 357.

6-Şaduman Halıcı-Murat Burgaç, Altı Ok, Kaynak Yayınları, Ankara, Ekim 2016, s. 376.

7-Ahmet Taner Kışlalı, Kemalizm Laiklik ve Demokrasi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, Mart 2007, s.24.

8-Nuran Erol Işık, "Ortak Bağın Tesisi İçin Eleştirel Cumhuriyet", Doğu Batı Yayınları Sayı:47, Kasım Aralık Ocak 2008-09, s. 94.

9-Nuri Bilgin, "Yönlendirici bir Fikir Olarak Cumhuriyet", Doğu Batı Yayınları, Sayı:47, Kasım Aralık Ocak 2008-09, s. 112-113.

10-Nuri Bilgin, "Yönlendirici bir Fikir Olarak Cumhuriyet", Doğu Batı Yayınları, Sayı:47, Kasım Aralık Ocak 2008-09, s. 112.

Ulusal Egemenlikten Ne Anlıyoruz?

Muharrem ANIL

*“Milletin hâkimiyeti ne sermayelerin, ne içi boş siyasetlerin, ne kinlere, menfaatlara, ikbal ve geleceklere yönelik geçici heveslerin oyuncağı olamaz.”
Hâkimiyet-i Milliye*

Kemalizm’in altı ilkesinden biri olarak ifade edilen Cumhuriyetçilik ilkesi, öyle sanırız geçmişte ve bugün Kemalizm’in tüm yorumları tarafından üzerinde en fazla mu- tabakat sağlanmış ilkedir. Dahası, açıkça saltanat ve hilafet talebi dile getirmeye cesaret edebilen küçük bir azınlık dışında toplumun büyük kesiminin de bu konuda sessiz bir uzlaşma içerisinde olduğu söylenebilir.

Düzenli periyotlarda milletin önüne sandık ve pusulalar konularak, -seçim barajını geçebildikleri kadarıyla- çok partili seçimler gerçekleştirilmekte ve parti bürokrasilerini aşabilen ve adaylık için yeterli ekonomik koşulları sağlayabilen, birçoğu patron, tüccar, ağa veya müteahhitlerden oluşan ve milleti temsil kabiliyetleri olduğu varsayılan yüzlerce milletvekili ile teşkil edilmiş ve yasama yetkisini kanun hükmünde kararname ile paylaşan bir meclis seçilmekte ve böylece “milli irade” tecelli etmektedir.

Görünen o ki, en üst katmandan en aşağıdaki adama kadar ulusumuz bu mekanizmadan razıdır ve ulusal egemenlik prensibini bu şekilde işletmekte bir sakınca görmemektedir. Zira “ulusal egemenlik” üzerine tartışmaların yaşanmadığı bir ortamdan başka bir çıkarımda bulunmak oldukça güçtür.

Peki ama ulusal egemenlik, halkın önüne birkaç yılda bir konulan sandıklar ile az sayıda popülist partinin ve yalnızca kalburüstü kesimin üyelerinin aday olarak yarıştığı bir seçime indirgenebilecek kadar basit bir olgu mudur?

Girizgâhtan da rahatlıkla anlaşılacağı gibi bize göre bu sorunun cevabı net bir “hayır”dır.

Bize göre ulusal egemenlik, bütünüyle ulusun kendi kaderini ilgilendiren başta siyasi olmak üzere, ekonomik, hukuki, sosyal tüm meselelerde tam bir irade sergilediği ve bunu başka hiçbir ayrıcalıklı grup, aile, kişi veya aşkın bir varsayımsal güç ile paylaşmadığı bir düzeni ifade etmektedir.

Milletin ve onun iradesinin üzerinde hiçbir güç yoktur. Millet, yalnızca siyasi olarak değil, iktisadi, hukuki ve sosyal konularda da tam bir egemenliğe sahiptir.

Bu bakımdan, tam bağımsızlığı uluslararası katı bağdaşmalar ile kısıtlanmış, siyasette küçük ve ayrıcalıklı bir grubun tahakküm kurduğu, ekonomisine küresel sermayenin ve yerel işbirlikçilerin hakim olduğu, sosyal hayatını aşkınlık iddiasındaki kerameti kendinden menkul bir kesimin şekillendirmeye çalıştığı ve tüm bu kesimlerin üstü örtük bir ittifak halinde bulunduğu bir ortamda, yalnızca çok partili seçimlerin gerçekleştiriliyor olması ile demokrasinin ve ulusal egemenliğin tamam olduğunu ifade etmek çok güçtür. Zira ulus, egemenliğini kullanmak noktasında çoktan eli kolu bağlı bir hale düşürülmüştür. Yapılan sadece bu hale meşruiyet kazandırılmaya çalışılmasıdır.

Yüz yıl önce işgalci güçleri yurttan kovup ulusun bağımsızlığını koruyan, saltanatı kaldırarak ve seçkin azınlığın siyasi egemenliğine sonlandırıp, meclis kurarak siyasi egemenliği ulusa devreden, gerçekleştirdiği devrimler ile tüm ortakçıları dışlayarak hukuk alanında ve sosyal hayatta ulusun egemenliğini tesis eden ve ortaya koyduğu devletçi, planlı kalkınmacı, halkçı ve reformcu ekonomi politikaları ile küresel ve yerel sömürü çarkını kırarak kendi zenginliği üzerinde milleti egemen kılmayı hedefleyen Kemalistlerin, önceki paragrafta tasvir ettiğimiz manzarayı kabullenmeleri mümkün müdür?

Bizim ulusal egemenlikten anladığımız şudur:

1- Ulusun ve onun iradesinin üzerinde hiçbir güç veya bu güce ortak yoktur.

2- Siyasi, ekonomik, hukuki her sahada tam bağımsızlık, ulusal egemenliğin değişmez ön koşuludur.

3- Siyasi sahada bir kişinin, ailenin, grubun veya bir sosyal kesimin ayrıcalık ve üstünlüğü kabul edilemez. Egemenlik, çoğulculuk esasına uygun şekilde ve ulusun tamamına aittir.

4- Ulus, yalnızca siyasi sahada değil, ekonomik sahada da egemen olmalıdır. Ulusun tamamına ait zenginlikten, yalnızca ayrıcalıklı bir azınlığın faydalandığı ve toplumun ekseriyetinin refah ve zenginlikten mahrum bırakılarak sömürü ve yoksulluğa mahkum edildiği bir düzen kabul edilemez.

5- Hukuki ve sosyal sahalarda da ulus, kendi düzenini kendisi akıl ve bilimin rehberliğinde, zamanın ve çağdaş hayatın şartlarına göre biçimlendirme hakkına sahiptir. Hiçbir eskimiş akait, aşkınlık iddiasında dahi olsa hiçbir donmuş ve kalıplaşmış anlayış, ulusun hukukunu belirlemez, sosyal hayatını düzenleme gücü ve hakkına sahip değildir.

Bize göre, ulusal egemenlik, yukarıda sıralananların bir bütün olarak tamam olması ile mümkündür ve bu sahalardan herhangi birinde yaşanacak bir zafiyet, ulusal egemenlik olgusuna bütünüyle zarar vermiş olacaktır.

Uluslararası sahada emperyalistler, ulusalda ise komprador, despot ve ruhban ittifakından oluşan bir oligarşinin hegemonyası altında sürekli olarak manipüle edilen milletin, çok partili seçimler vasıtası ile ulusal egemenliğini kullandığı ve demokrasinin işlediğini iddia etmek imkânsızdır. Bu olsa olsa plütokrazi olarak tanımlanabilir.

Milletin içerisinde çıkan temsilcilerden değil de, belirli, kü-

çük bir zümrenin içerisinde seçilen temsilcilerin, milletin tamamını ve her kesimini temsil ettiğini, bütün milletin menfaatini gözettiğini söylemek mümkün müdür? Patron işçiyi, ağa köylüyü, müteahhit ameleği ne ölçüde temsil edebilir, çıkarlarını nereye kadar kollayabilir?

Zenginlik, toplumun küçük bir azınlığının elinde toplanmış, ulusun büyük çoğunluğu ise hayatta kalabilmek için bu küçük azınlığa muhtaç duruma düşürülmüşken; böyle bir bağımlılık ilişkisi içerisinde özgür irade sergilemesi ve böylece 'egemen' olması mümkün müdür?

Kutsallık atfedilen ve milletin vicdanını ilgilendiren konuları kendi çıkar ve keyiflerine göre türlü biçimlere sokmakta maharetli, dokunulmaz bir cübbeyi üzerlerine geçiren ve böylece milletin her türlü işine müdahil olmayı kendine hak bilen ruhbanın tesiri altında bir ulusun, özgür irade sahibi olduğu ve kendi kaderi üzerinde egemen olabileceği söylenebilir mi?

Zaten açık bir şekilde egemenliği gasp eden emperyalist ve despotun durumunu tartışmaya ihtiyaç bile yoktur.

Ulusun menfaatleri ile kendi çıkarları çok nadir örtüşen bu dörtlü ittifakın tahakkümü altında bir ulusal egemenlik mümkün değildir. Şu halde, yukarıda belirttiğimiz biçimiyle tam bir ulusal egemenliğin sağlanabilmesi için, ulusun bu parazit ittifakını başından def etmesi yahut en azından terbiye etmesi gereklidir.

Zira bizim anlayışımız; ulusun her alanda egemenliğini ne tanrı, ne sultan, ne patron, ne ağa, ne hacı-hoca ne de herhangi bir başka zümre ile bölüşmesine tahammül edemeyecek kadar kıskanç, "Egemenlik kayıtsız-şartsız millettir." şiarına iman etmiş bir anlayıştır.

Sahipsiz, Hor Görölmüş Bir Eşsiz Cumhuriyet

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Yakup Kadri'nin Yaban'ı, uzun müddet köksüz bırakılan Anadolu'nun güç bela hayatta kalan birkaç damarından var olabilen ve günümüzde yozlukla imtihan edilen toplumsal iklimine "eskimeyecek" bir bakıştır. Bu nedenle ben de bu romanı günümüzün kurak atmosferinde "dost" dediklerime hediye etmeye çalışırım elimden geldiğince. Kıymeti bilinir mi emin değilim.

İmam El Maturidi'nin söylediği rivayet edilen bir cümle var: "Hakikatin hoşgörüsü olmaz". Cümlenin aslı tam olarak bu biçimde değilse bile, İmam Maturidi'ye dair birkaç satır kurcalarsak az çok kastettiği şeyi anlamlandırabiliriz. Keza kendisine ait olduğu belirtilen ifadelere baktığımızda, var olan olguların tamamını algılamada ve yorumlamada insan aklına dair vurgular yaptığını, Yüce İrade'nin sözü ve eylemi ile beraber aklın da hakikati arayışta rehber edilmesini gerektiğini henüz 10. yüzyılda söyleyebilmiştir.

Akla ve hür iradeye karşı savaş, hakikate karşı savaştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun üzerinden neredeyse 100 yıl geçmesine rağmen Anadolu'da cehalete ve tutsak/bağımlı olma durumuna karşı verilmesi gereken mücadele ne yazık ki akla ve hür iradeye karşı sonu getirilemeyen bir kavga olarak varlığını sürdürmektedir. Bu kavganın başat figürlerine bakılırsa, sadece siyaseten ya da sosyal ve ekonomik olarak kendi bekasına yönelik eylemler içinde olanlar değil; onları ilahlaştıran, geçmişinden ve bugününden bihaber, çoğunlukla Ortadoğu coğrafyasının makus talihli insanları da çıkar.

Bağımsızlık mücadelemizin başarıya ulaşmasının ardından Mudanya Ateşkes Antlaşması sürecinde Gazi Mustafa Kemal Atatürk şu demeçte bulunmuştur:

"Dört yıl süren emeklerden sonra son kesin zaferimiz üzerine Mudanya Askerî Antlaşması yapıldı ve barış görüşmeleri dönemine

geçildi. Bu görüşmeler sırasında da tesadüf ettiğimiz güçlükler pek çoktur. Fakat, ben bunu pek doğal buluyorum. Çünkü bu barış görüşmelerinde sonuca bağlanan hesaplar dört yıllık değil, dört yüz yıllık bir dönemin kötü mirası idi. Gerçekten Osmanlı İmparatorluğu en görkemli, tantanalı ve kuvvetli dönemlerinden itibaren milletin bağımsızlığı zararına, hayatî çıkarları zararına o kadar çok şey feda etmişti ki, sonuç yalnız kendisinin çöküp batmasından ibaret kalmadı; belki kendinden sonra da memleketin gerçek sahibi olan millet, hak ve varlığının kanıtı için büyük güçlüklerle karşı karşıya bıraktı."

Atatürk'ün son derece doğal bulduğu bu güçlükler, birçok başlık altında sayılabilecek olsa da hem bağımsızlık savaşı verebilen toplumun hem de süregelen devlet anlayışının barındırdığı en temel sorunlar; çağı yakalayamamaya neden olan akıldan yoksunluğa ve hür iradenin reddiyle gelen boyun eğmeye dayanıyordu.

Bu akıldan yoksunluğun ve boyun eğmenin boyutlarını anlamak için Yaban'da Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun kaleme aldığı şu satırlara göz atmak hem bugün hem dün için hafızalarımızda benzer yansımalara neden olacaktır:

"Şimdi ne görüyorum?"

Anadolu... Düşmana akıl öğreten müftülerin, düşmana yol gösteren köy ağalarının, her gelen gasıpla bir olup komşusunun malını talan eden kasaba eşrafının, asker kaçağını koynunda saklayan zinacı kadınların, frengiden burnu çökmüş sahte sofuların, cami avlusunda oğlan kovalayan softaların türediği yer burasıdır.

Burada, bıyıklarını makasla kırttı diye nice fikir ve ümit dolu Türk gencinin kafası taş altında ezildi. Burada, yüzü düşmana dönük, nice vatan mücahitleri savundukları kimselerin eliyle arkadan vuruldu. Burada, milli timsalin, milli bağım-

sızlık sembolünün yolu kaç defa kesildi ve kaç defa oturduğu şehrin etrafı isyan silahlarıyla çevrildi. Burada, ben, vatan delisi millet divanesi; burada, ben harp malulü Ahmet Celal yapayalnızım.”

Yazımın başlığında yer alan sahipsiz sıfatı, aslında salt “cumhuriyet” ile sınırlanabilecek bir niteleme değil; cumhuriyet kadar O’nun bir parçası olmakla övünen ve kuruluşundan bu yana Atatürk’ün şahsından cumhuriyeti ayırt etmenin akli ve hür iradeyi reddiye manasına gelişinin farkında olarak kurucu önderini O’nunla birlikte savunuların da bulunduğu durum.

Bu sahipsizlik durumu kuşkusuz Ahmet Celal’in yalnızlığındaki hüzne benzer bir yitlilik duygusunu da beraberinde getiriyor.

Türkiye Cumhuriyeti, verilen bağımsızlık mücadelesinin akabinde kurulan ve var olmak adına öncesinde geçen yüzyıllardaki durumun aksine akli ve hür iradeyi esas alan bir hakikat olarak bugün capcanlı karşımızda durmaktadır. İşin hazin yanı “bağımsızlık savaşını veren” toplumun içinden gür bir damar kurulduğundan beri bu hakikate, akla, hür iradeye, Mustafa Kemal’e ve kendi var olma zeminine karşı savaş vermektedir.

Gerek siyasi gerekse ekonomik süreçler, Türkiye Cumhuriyeti’ni ve cumhuriyetin kuruluşundan gelen karakterini 100 yıla yaklaşan ömrünün tamamında giderek artan bir hor görülmeyle imtihan etmiştir. Gelinek noktada cumhuriyetin ifade ettiği hakikat ciddi bir tartışmaya tabi tutulmaktadır. Dünyanın bulunduğu konum, 20. yüzyılın sonundan 21. yüzyılın ilk çeyreğinin bitimine birçok sarsılmaz gibi görünen olguyu benzer biçimde teste sokmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kağıt üzerinde bir cumhuriyetten öte olmasını sağlayan etmenleri yalnız bir devlet biçimiyle sınırlandırmak

safidillik olur. Keza ülkenin aldığı son biçim, yukarıda belirttiğimiz varoluştan gelen devrimci, siyasal ve toplumsal karakterin toplum ve devlet satırlarında tasfiyesinin ürünüdür. Bu duruma teşhis koyarken ve de Cumhuriyetçilik ilkesi adı altında bir cumhuriyet savunusu yaparken, bu hakikat hususunda herhangi bir hoşgörüyü lüzum yoktur.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ten alıntı ile:

“Biz daima hakikat arayan, onu bulunca ve bulduğuna kani olunca açıkça söylemekten kaçınmayan insanlar olmalıyız.”

Tüm dünya servetinin yarısından fazlasının 25-30 milyarderin servetine denk olduğu günümüzde, bulunduğu coğrafyanın makus talihini yenenlerin kurduğu Cumhuriyet halen hak arayışı ve adalet adına bir şanstır Türkiye ve ülke insanı adına.

Uğur Mumcu’nun 1962’de kaleme aldığı şu satırlardaki değişmeyen kadere boyun eğmemektir:

“Yıllarca kendi çilesine terk edilen fakir halk, geciken yarınların ıstırabı içinde. Toprak-parlamento ağalığına dayanan demokrasimiz, son on yılda sadece köşe başı milyonları türetmiş. Mutlu azınlıklar, umutsuz çoğunluğun ıstıraplarıyla zenginleşmiş. İktisadi planlar siyasi müteşebbislerin kasalarına bağlanmış. Vergiler dar gelirlilerin omuzlarına yüklenmiş. Vergi adaleti, sosyal adalet, işçi hakları fantezi bir edebiyattan ileri gidememiş ve en fenası, siyasi ve iktisadi ahlak yoksunluğu bir sari hastalık olmuştu.”

Bu kara komediye razı olanlar varsa da Cumhuriyetçilik aklın, hür iradenin ve hakikatin savunusunu yapmayı sürdürmektir son tahlilde. İnsan onuruna, bu ülkeyi yurt yapan değerlere ve Cumhuriyet’in erdemlerine rant ve çeşitli düşmanlıklarla saldıran avuç avuç bindirilmiş kıtaya karşı söyleyecek sözü olmaktadır.

Kemalist Cumhuriyetin Üçüncü Dünyacı Çizgisi ve Kemalist Elitlerdeki Üçüncü Yol Yanılgısı

Doğacan BAŞARAN

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Kemalist dönem denildiğinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatta olduğu süreç akıllara gelmektedir. Hayatta olduğu süre boyunca Atatürk'ün "idealist realizm" olarak da tanımlanabilecek bir dış politika anlayışı çerçevesinde devletler arası ilişkilere yaklaştığı ifade edilebilir. Zira Atatürk, güç dengelerini doğru okuyan ve bu kapsamda gerekli ittifak ilişkilerini tesis eden bir realist olduğu kadar; orta ve uzun vadede daha yaşanılabilir bir dünyayı arzulayan idealist bir kişiliğe de sahipti. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin hissedildiği; yani faşizmin yükselişe geçtiği bir dönemde Türkiye'nin güvenliğini önceleyerek Sadabat Paketi ve Balkan Antantı gibi ittifaklara yönelmesi ne derece realist bir dış politika okuması ise Kemalizmin mazlum milletlere olan yaklaşımı da o derece idealisttir. Üstelik realist bölgesel güvenlik anlayışı da emperyalist devletleri, bölge sorunlarının dışında tutmayı öncelemiştir.

Meseleye daha kuramsal bir çerçeveden bakıldığında, Stephen Wolt tarafından kuramsallaştırılan "savunmacı realizm" anlayışından bahsetmek gerekmektedir. Neo-realist kuramın temsilcilerinden olan Wolt'a göre, devletler arası münasebetlerde güç dengesi sistemi, algılanan tehdidin dengelenmesi ihtiyacının ürünüdür. Nitekim Balkan Antantı'nı ortaya çıkaran şey de İtalya'da Benito Mussolini'nin iktidara gelmesi ve Ege'ye yönelik saldırgan taleplerde bulunmasıdır. Bu tehdidi dengelemek için Kemalist Cumhuriyet, dış politikasını statükocu bir yaklaşım üzerine inşa etmiş ve bölgesel güvenliği temin edebilmek amacıyla Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'yla bir ittifak tesis etmiştir. Benzer bir şekilde Sadabat Paketi de İtalya'nın Habeşistan'a saldırması neticesinde Türkiye, İran, Irak ve Afganistan tarafından imzalanmıştır. Tüm bu durum ise Atatürk döneminde Türk dış politikasının ulusal güvenliğin sağlanması hassasiyetine

sahip olduğunu göstermektedir. Bu hassasiyetin temini ise bölge devletleriyle dayanışmadan geçmektedir.

Bununla birlikte ayakları yere sağlam basan ve gerçeklikten kopmayan bu realist anlayışın idealist hedeflerinin bulunduğu da açıktır. Zaten Kemalizmi, Türkiye'nin sınırlarını aşarak mazlum milletler için rol model haline getiren de tam olarak bu idealizmdir.

Bilindiği üzere Atatürk, mazlum milletlere ilişkin şu sözü söylemiştir:

"Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız! Şu anda günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün doğu milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyetine kavuşacak daha çok kardeş millet vardır. Bu milletler, bütün güçlülere, bütün engellere rağmen mânileri yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerini milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir âhenk ve işbirliği çağı alacaktır."

Atatürk'ün bu yaklaşımı, onun Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın üçüncü dünyada etki yaratmasını umduğu şekilde yorumlanabilir. Zaten bu yüzden de üçüncü dünyada meydana gelen milliyetçi hareketlerde, Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın izlerini görmek mümkündür. Üstelik Kemalizm, yalnızca antiemperyalist ulusal kurtuluş savaşıyla değil; aynı zamanda Cumhuriyet fikri ve onu takip eden Türk modernleşmesiyle de üçüncü dünya halklarına devrimci bir rol model olmuştur. Bu kapsamda Mısır'da Cemal Abdülnasır'ın, Tunus'ta Habib Burgiba'nın, Hindistan'da Javaharlal Nehru'nun, Afganistan'da Amanullah Han'ın ve hatta İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Kemalizmden esinlendiği iddia edilebilir. Dahası Üçüncü Dünyacılık ideolojisinin dünyada iki kutupluluğu reddederek üçüncü bir alternatif

örgütlemeye çalıştığı Bağlantısızlar Hareketi'nin de Kemalizmi rol model olarak benimsediği öne sürülebilir. Bu noktada Kemalizmin, üçüncü dünyacılık olarak ifade edilen mazlum milletler ideolojisinin öncülü olduğu söylenebilir.

Kısacası Atatürk döneminde Türkiye, ayakları yere sağlam basan ve bölgesel ittifaklar vesilesiyle ulusal güvenliğini korumaya çalışan bir realist akıl tarafından yönetildiği gibi, küresel düzeyde de antiemperyalist bir duruşun öncülü olmuştur. Bu nedenle de söz konusu dönem, realist idealizm kavramı aracılığıyla tanımlanabilir. Yani Atatürk, mazlum milletlerin örnek lideri olarak tarihteki yerini almıştır. Ancak son dönemde Kemalist elitler tarafından sıklıkla kullanılan bir kavram dikkat çekmektedir. Bu kavram ise “Üçüncü Yol” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak Sinan Meydan'ın Sözcü gazetesindeki “Kemalizm” başlıklı köşe yazısında Kemalizm, “üçüncü yol” olarak nitelendirilmiştir. Oysa “üçüncü yol”, İngiltere’de İşçi Partisi iktidarı döneminde Başbakan olarak görev yapan Tony Blair’in danışmanlarından Antonio Giddens tarafından kuramsallaştırılmış yeni bir sosyal demokrasi anlayışını savunan ve emperyalizmin yok edilmesi gereken bir şey olmayıp; ıslah edilebileceğini; dolayısıyla kapitalizmin kötü olmadığını var sayan yaklaşımdır. Üstelik Blair döneminde İngiltere’nin Irak’taki Amerikan işgaline suç ortaklığı yaptığı da hatırlanırsa, üçüncü yol fikrinin dünyaya ilerici bir değer sunmadığı görülebilir. Bu nedenle de Kemalizm gibi, antiemperyalist bir mücadele ruhunu, emperyalist işgallere taşeronluk yapmış bir ideolojiyle tanımlamak hatalı bir yaklaşımı barındırmaktadır.

Elbette Sinan Meydan ve onun gibi Kemalizmi “Üçüncü Yol” olarak tanımlayan bireylerin iyi niyetinden şüphe yok. Ancak aydın olma sorumluluğu çerçevesinde literatürün de doğru kullanılması gerekiyor. Zira

bugün yapılan terminolojik hatalar, gelecekte gerçekleşecek ideolojik savrulmaların habercisi olabilir.

Neticede Atatürk döneminde Türkiye, kendi güvenliğini bölge sorunlarından emperyalist devletlerin uzak tutulması hassasiyeti çerçevesinde inşa etmiş; küresel meselelere ise mazlum milletlerin yanında konumlanarak yaklaşmıştır. Bahsi geçen döneme dair söylenebilecek en somut gerçeklik, Kemalizmin ulusal kurtuluşçu ve devrimci bir tutum olarak üçüncü dünyacılığın habercisi olduğudur. Üçüncü yol ise batılı emperyalistler ile uzlaşmaya açık bir ideolojik yaklaşım olarak çok da savunulabilecek bir yol değildir.

1-Sinan Meydan, “Kemalizm”, Sözcü, <https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/sinan-meydan/kemalizm-5563892/>, (Erişim Tarihi: 17.01.2019).

2-Üçüncü Yol hakkında detaylı bilgi için bkz.

Antonio Giddens, Üçüncü Yol-Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi, Birey Yayınları, İstanbul 2000.

Hep O Aynı "Pireli Şiir"

Muharrem Anıl

Deneme dizimizi takip edenler şu noktayı artık açıkça anlamış olmaları; bu dizi ile ilgilendiğimiz, Kemal Atatürk'ün ve Kemalîst devrimci kadronun yaptıkları değil, amaçladıklarıdır. Esasında, bu hususta, -niteliği değişmekle birlikte- sayfalar dolusu ürün onlarca kalem tarafından yazılmış ve yayınlanmıştır. Bizim maksadımız ise, bu amaçlananları 21. yüzyılın mantık süzgecinden geçirerek, yorumlamak ve çıkarımlarda bulunmaktır.

Bu bağlamda, denememizin yeni kısmında, girişini Milli Bir Burjuva Mümkün Müdür? başlıklı yazımızda yaptığımız bir tartışmada bazı noktalara açıklık getirmeye ve kimi hususların altını çizmeye çalışacağız. Bunun devamında ise denememizin bir önceki kısmında "Hakların Savunulması" olarak bahsettiğimiz siyasete yönelik bazı güncel konu başlıklarına giriş yapacağız...

Kemalizm'in Ekonomi Anlayışı "Milliyetçî"dir

"Millî servetin dağıtımında daha mükemmel bir adalet ve emek sarf edenlerin daha yüksek refahı, millî birliğin korunması için şarttır. Bu şartı, daima, göz önünde tutmak, millî birliğin temsilcisi olan devletin önemli görevidir."

Medeni Bilgiler

Kemalizm'in ekonomi anlayışı nasıldır diye sorulsa, herhalde pek çoklarımız hiç tereddüt etmeden, Kemalizm'in altı ilkesinden biri olan Devletçilik ilkesine dayanarak, "Devletçidir." yanıtını veririz ve bunda haklıyızdır da. Ancak, Kemalîstlerin neden devletçilik ilkesini benimsediği üzerine de biraz düşünmek gerekmektedir. Keza, Kemalizm'in devletçilik algısının, devletin bir çeşit kutsaması değil, milletin menfaatine bir takım işleri görebilmek için devlet aygıtının kullanımı şeklinde olduğunun ayırtında olmak önemlidir.

Burada, başlarken Kemalizm'in iktisadî maksadının ne

olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Kemalîstler, ekonomik olarak geri kalmış ve yarı sömürge konumundaki bir toplumun üzerindeki sömürüyü sonlandırmak ve bu toplumun hızla kalkınması, zenginleşmesi ve vatandaşlarının refaha kavuşması amaçlıdır. İktisat politikalarındaki yegâne güdüleyici, refah içerisinde bir toplum ve kalkınmış bir ülke yaratabilmektir.

Bu noktada millet, yegâne faildir ve Medeni Bilgiler'de bahsedildiği üzere "Millet, üzerinde yaşadığı yurdunu korumak için ve bu yurttan güvenle, huzurla çalışıp refah içinde ve rahat yaşamayı sağlamak için devlet oluşturmuş, hükümet teşkilatı yapmıştır." [...] "Devlet, bireylerin oluşturduğu millî topluluğun göze görünen şeklidir."

Bu bağlamda, Kemalîst öncüler devlete "millî birliğin temsilcisi" gözü ile bakmakta ve "mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve ülkeyi bayındırlığa eriştirmek için milletin genel ve yüksek çıkarlarının gerektirdiği işlerde – özellikle ekonomik alanda– icracı rolü biçmektedirler.

Özetlersek; her şeyin başında ve üzerinde bir Millet vardır. Millet, egemenliğini sağlamak için devlet aygıtını oluşturmuştur ve kendi genel ve yüksek çıkarlarının gerektirdiği ekonomik işlerde de bu devlet, milletin egemenliğini sürdürmesinin "aracı ve dayanağıdır". Devletçilik, bu mantık silsilesinin ürünüdür.

Nitekim yine Medeni Bilgiler'de şu nitelemeye bulunulmaktadır: "Devletçilik, özellikle sosyal, ahlaki ve millidir." Bu bakımdan devletçilik olarak tabir edilen ekonomik perspektif, topyekûn milletin faydasını önceleyen bir anlayış olması sebebiyle özünde milliyetçiliğin bir yansımasıdır.

Yine burada şunu eklemekte fayda vardır; Halkçılık ilkesi ile de dile getirildiği şekilde Kemalizm,

sınıf çatışması tezini kabul etmemektedir. Bunun tarihsel gerekçeleri olduğu gibi, teorik arka planında da Kemalizm'in iktisadî olarak da milliyetçi bir anlayışta olması ve şu veya bu sınıf yerine bütün milletin çıkarını savunması bulunmaktadır. Zira bu durum emperyalistler ve kompradorlar tarafından bütünüyle sömürülen ve kapitalizm koşullarının henüz olgunlaşmadığı bir ulusta, benimsenebilmek makul bir düşünüş biçimidir. Bu bağlamda, merkez-çevre ve sermaye-emek biçimindeki çıkar çatışması, çıkarları savunulananın "millet" olduğu tezi ile çözümlenmekte ve aşılımaktadır.

Ancak, buradan hareketle, Kemalizm'in sınıf çıkarlarının yerine milli çıkarları koyarak, emekçilerin çıkarlarını savunmadığı veya bireysel çalışmayı esas tutması nedeniyle sermayedarların çıkarlarını öncelediği sonucuna varılması da büyük bir çarpıtma olacaktır. Zira Kemalizm'in devletçilik tanımında yapılan vurgu son derece nettir: Özel çıkar ile genel çıkar çoğu kez çelişki halindedir ve milletin genel ve yüksek çıkarları, bireysel çıkarların sınırındadır.

Medeni Bilgiler'de bu durum aşağıdaki şekilde oldukça açık ifade edilmiştir:

"Özel çıkar, çoğu kez, genel çıkarla çelişki halinde bulunur.

Bir de, özel çıkarlar, en sonunda rekabete dayanır. Hâlbuki yalnız bununla ekonomik düzen kurulamaz. Bu zanda bulunanlar, kendilerini bir serap karşısında aldatılmaya terk edenlerdir.

Bireyler, şirketler, devlet teşkilatına oranla zayıftırlar, serbest rekabetin, sosyal sakıncaları da vardır; zayıflarla kuvvetlileri yarışmada karşı karşıya bırakmak gibi... ve nihayet bireyler bazı büyük, ortak çıkarları doyuramazlar.

Bu gibi işlerde, bireylerin kuruluşuna imkân bulamayacakları

geniş ve kuvvetli teşkilat gerekebilir yahut bu gibi işlerde, bireyler yeterli çıkar elde edemeyecekleri için o işlerden vazgeçerler.

Hâlbuki o işler, milletçe hayati bir önem taşır ve devlet onu yapmak zorunluluğunda bulunur. Her halde milletlerde, hürriyet ve medeniyet geliştiği oranda devletin görevleri ve sorumlulukları çoğalır: Hayat çoğaldığı oranda araç da çoğalır, çok araç, çok ve büyük kuvvetle yönetilir, kuvvet çoğaldıkça dayanak yerleri de çoğalır. Bir toplumun araç ve dayanağı ise devlettir.

Bundan başka devletin, bireye göre hırsı başka niteliktedir. O, kamunun ortak çıkarını ve ilerlemesini düşünür."

Bu bakımdan, Kemalizm'in, ekonomi sahasında da milliyetçi tutumunu korumakta olduğunu fark etmek ve ideolojik esasını teşkil eden ulusal egemenlik anlayışını ekonomi sahasını da kapsayıcı şekilde yorumlamak gereklidir.

Velhasıl tüm yukarıdakileri dile getirdikten sonra, burada bir üç nokta koymak, Kemalizm'in milliyetçilik, devletçilik ve halkçılık ilkeleri bütünsel bir şekilde göz önüne alınarak, bugünün küreselleşmiş neo-liberal kapitalist düzeninde, merkez-çevre ve sermaye-emek çatışmaları bağlamında, üzerine basa basa dile getirilen "milletin genel ve yüksek çıkarları"nın neler olduğunun tespiti yükümlülüğünü okuyucunun akıl ve vicdanına bırakmak muhtemelen en doğrusu olacaktır.

Amaç Millî Burjuva Yaratılması mı?

"Bütün hayvanlar eşittir, ama bazı hayvanlar daha eşittir."
George Orwell

Millî burjuva ve bunun imkânı üzerine düşüncelerimizi Anlık Dergisi'nin 10. Sayısında yer alan Millî Bir Burjuva Mümkün Müdür? başlıklı denememizde ifade etmiş-

tik. Bu denememizde ise, bir an için millî burjuvanın mümkün olabileceği varsayımından hareketle, bunun oluşumunda gerçekleşecekleri irdeleyeceğiz. Aslında, tarih bu oluşumun nasıl gerçekleştiğini aleni bir şekilde anlatmaktadır ancak, bunu tarihin kalabalığı arasından seçmek zahmetine girmekten imtina edenler için bir kez de biz dile getirelim.

Kemalizm'in iktisadi politikası içerisine "millî burjuva yaratılması" gibi bir amaç iliştilendiği takdirde bunun nasıl ve ne şekilde olacağı da kendiliğinden bir tartışma konusu haline gelmektedir.

Bu sava göre; kapitalist düzen içerisinde sömürge konumundaki ve ekonomik olarak geri kalmış bir ülkenin kalkınması ve zenginleşmesi için ulusal bir sermayedarlar sınıfının ortaya çıkması ve bunların güçlendirilerek, tıpkı gelişmiş kapitalist toplumlarda olduğu gibi birbirleriyle ve uluslararası sahadaki diğer sermayedarlarla rekabet halinde, sürekli bir kar ve sermaye artırımını oluşturarak, milletin genel refahında da yükselme sağlanması gereklidir. Ve devlet, bu sermayedarlar sınıfının oluşumunda ve güçlenmesinde katkı sağlayıcı ve kolaylaştırıcı bir roledir. Çünkü merkez kapitalist toplumların tarihin daha erken bir döneminde yaşadıkları bu gelişme evresine, bizim geri kalmış toplumumuz yetişememiştir ve bu noktada devletin müdahalesi bir katalizör olarak gereklidir.

Anlatının buraya kadarki kısmı gayet akla uygun ve kulağa hoş gelmektedir. Ancak, burada sorulması gereken oldukça kritik bir soru vardır: Sermayedar nasıl oluşur?

Bu konu, köklü ve uzun bir tarihsel tartışma konusu olmakla birlikte, kısaca şu şekilde ifade edilebilir: Sermayedar, üretim ve mübadele ile yaratılan fazla değerın çalışma, talih veya gasp ile kişinin elinde biriktirilmesi ile oluşur.

Bu aşamada beklenti, serma-

yardarın elinde biriken bu fazla değeri, daha fazla kar elde edebilmek ve daha fazla sermaye biriktirebilmek için yeniden üretim ve mübadele faaliyetine sokmasıdır. Sıradan mülkiyet sahibine sermayedarlık vasfını kazandıran esas; daha fazla kar ve sermaye elde etmek için elindeki fazlayı çeşitli yollarda kullanmasıdır.

Yukarıdaki sava göre ise bizim geri kalmış toplumumuzda böyle bir sermaye birikimi gerçekleşmemiş ve haliyle de sermayedarlar oluşmamıştır. Bu durumda devletin öncülüğü ve desteği ile sermaye birikimi gerçekleştirilmesi ve sermayedarlar oluşmasına imkân yaratılmalıdır. Burada ise bir başka kritik sorunun cevaplanması gerekmektedir: Sermayedar yaratma işi devlet öncülüğünde nasıl gerçekleştirilecektir?

Kredi ve hibeler, af ve muafiyetler, teşvik ve sübvansiyonlar, kotalar ve kısıtlamalar, tekel oluşturulması, hukuki düzenlemeler gibi kapitalist serbest piyasacılık mantığının dışında çeşitli uygulamaların devlet tarafından yürürlüğe konularak kendi “bebek sermayedarlarının” yaratılması bu sorunun cevaplarıdır. Lakin gözden kaçan ve esas teşkil eden yegâne cevap ise şudur: Kayırmacılık.

Yerli sermayedarları bulunmayan bir devletin, sermayedarlar yaratabilmesi, çeşitli kayırmacılık usullerini gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bu kayırmacılık, yabancı kapitalistlere karşı kendi vatandaşını gözetmesi açısından olumlu şekilde yorumlanabileceği gibi, kendi vatandaşları arasında da bir kesimin devlet tarafından kayırılması sonucunu yaratmaktadır. Zira yerli sermayedarların bulunmadığı bir toplumda, devlet yukarıda saydığımız ayrıcalık ve destekleri kimlere, hangi tercih kriterlerine göre verecektir?

Varsayalım ki bunun için akla uygun bir yöntem belirlemek kadir oldu ve yerli sermayedar adayları

belirlendi, şu halde bir başka ve oldukça büyük bir mahsur daha ortaya çıkmaktadır: Devlet, yerli sermayedarlar için verdiği bu ayrıcalık ve desteklerin kaynağını ne şekilde yaratmaktadır? Bu sorunun bir tek cevabı vardır: Millete ait olan maden, orman, arazi gibi kaynaklardan ve milletten toplanan vergilerden. Devletlerin elinde biriken zenginliğin kaynakları bunlardır.

Buradaki mahsur ise şudur; yerli sermayedarların yaratılması ve desteklenmesi gayesi ile; millete ait olan ortak zenginliği teşkil eden maden, orman, arazi gibi kaynaklar ve yine milletin tek tek üyelerinden toplanan vergilerle yaratılan zenginliğin, devlet eliyle ayrıcalıklı bir kesim lehine yeniden dağıtımının gerçekleştirilmesi... Ve bu zenginliğin yine millet faydasına kullanımının ve millete daha fazla zenginlik ve refah olarak geri dönüşünün, yaratılmaya çalışılan bu ayrıcalıklı sermayedar kesiminin ve onun sonraki nesillerinin iyi niyet ve insafına terk edilmesidir.

Şimdiki ve sonraki tüm nesilleri ilgilendiren böylesine kritik bir zenginlik dağıtım kararı hakkeniyetli bir şekilde almak ve bunun millete fayda sağlayıcı şekilde geri dönüşünün gerçekleşeceğinin güvenmesini sağlamak mümkün müdür? Ya da yukarıda çizdiğimiz kayırmacılık tablosu, “Bizim nazarımızda çiftçi, çoban, işçi, tüccar, sanatkâr, doktor velhasıl herhangi bir sosyal kuruluştaki çalışan bir vatandaşın hak, çıkar ve hürriyeti eşittir.” diyen Kemalizm’in milletin genel ve yüksek çıkarlarını üstün tutan Devletçilik anlayışına ve herkesin hak ve çıkar eşitliğini savunan ve sınıf ayrımcılığını reddeden Halkçılık anlayışına uygun mudur?

Yine ekonomik faaliyette “Bireysel çalışma esastır.” ifadesinin akabinde aşağıdaki şerhin düşülmesindeki maksat acaba nedir?

“Bu alanlardaki işleri, bireyle-

re veya şirketlere tamamen bırakabilmek için bu işlerin, devlet müdahalesi ve yardımı olmadığı halde, devleti esas görevlerini yapmada güçlüğüne uğratmayacağına emin olmak gerekir.”

Şu halde, Kemalizm’in milli burjuva yaratmak gayesi güttüğü iddiası tarihi vakaları ve yazılı metinleri yarım bir okumanın ürünü olup, böyle bir kayırmacılık girişiminin Kemalizm’in milliyetçilik, devletçilik ve halkçılık ilkelerinin ruhuna ters olduğu aşikârdır.

Kemalizm, milletin genel ve yüksek çıkarlarını zedelemeyecek, devletin esas görevlerini yapmada güçlüğüne uğramasına neden olmayacak ve vatandaşları arasındaki hak, çıkar ve hürriyet eşitliğini bozmayacak şekilde, bireylerin çalışmaları ve zenginleşmelerine karşı değildir. Ancak, bunu “Kemalizm’in iktisadî gayeleri arasında milli burjuva yaratmak vardır.” şeklinde tercüme etmek de akla ve vicdana aykırı bir çarpıtma olacaktır.

Ek olarak, Cumhuriyetimizin geçen yüz yılı içerisinde artık vatandaşlarımız arasında çok sayıda ve büyük sermayedarlar bulunduğu ve basit bir araştırma ile gözler önüne serilebilecek güncel manzaranın hiç de “milli burjuva” beklentileri ile uyuşmadığı göz önüne alınırsa, milli burjuva yaratmak hevesinin miadını doldurmuş bir tartışma olduğu rahatlıkla anlaşılacaktır.

İşsizlik, Bir İnsan Hakkı İhlalidir

“İnsan, maddi, fikri, sosyal hayat araçlarından yoksun, sıkıntı içinde kalırsa hayatta ümitsizliğe düşer; gözlerini geleceğe çevirmeksizin yaşar.”

Medeni Bilgiler

Türkiye, Kasım 2019 başında İstanbul Fatih’te dört kardeşin siyanür içerek intihar etmesi olayı ile sarsıldı. İddiaya göre kardeşlerin intihar sebebi aylardır işsiz olmaları ve geçim sıkıntısıydı. Bu olayın birkaç

gün sonrasında, bu kez Antalya'da baba, anne ve 9 ile 5 yaşlarındaki iki küçük çocuk, yani dört kişilik bir aile evlerinde ölü bulundu. Yine bir intihar vakasıydı ve babanın bıraktığı mektuba göre intiharın nedeni aylardır süren işsizlik ve geçim sıkıntısıydı. Sonrasında yine bu tip, geçim sıkıntısı ve işsizlik kaynaklı intihar haberleri gazetelerin iç sayfalarında görülür oldu...

İşsizlik, Türkiye'nin ve dünyanın can sıkıcı bir gerçeğidir. Kimileri, özellikle de kapitalist ekonomistler için, makul(!) oranlarda işsizlik serbest emek piyasasının bir sonucu ve ekonomik büyüme için de bir gerekliliktir.

İstatistik verilerine bakacak olduğumuzda, Türkiye'de işsizlik on yıllardır çözülemeyen ve korkunç boyutlara ulaşmış bir meseledir. Buna göre yurdumuzda 4,5 milyondan fazla işsiz vardır. Genel işsizlik oranı 14% seviyelerine yaklaşmıştır. Bunun 80%'ini kadın ve gençler oluştururken, genç nüfusta işsizlik 26,1% düzeyindedir. Yine üniversite mezunlarının 26%'sı işsiz durumdadır. Üniversite mezunu işsiz sayısı 15 yılda 10 kat artarak, 1,34 milyon kişiye ulaşmıştır. Yurdumuzun bir de aylıklık sorunu vardır. Bugün, 15-29 yaş aralığındaki 6 milyon genç ne okumakta, ne de çalışmaktadır. Ayrıca, yurdumuzdaki çalışanların içerisinde asgari ücretli çalışan oranı 43% olup bu oran yaklaşık 7 milyon kişiye tekabül eder. Yine devletin resmi verilerine göre yurdumuzda yoksulluk oranı 25% civarındadır.

Aralık 1948'de kabul edilen ve Türkiye'nin de taraf olduğu "İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi"nin 23. ve 25. maddeleri şu şekildedir:

Madde-23

Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.

Herkesin, herhangi bir ayırım

gözetilmeksizin, eşit iş için eşit ücret hakkı vardır.

Çalışan herkesin, kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak düzeyde, adil ve elverişli ücretlendirilmeye hakkı vardır; bu, gerekirse, başka toplumsal korunma yollarıyla desteklenmelidir.

Herkesin, çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkı vardır.

Madde-25

Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşama standartlarına hakkı vardır; bu hak, beslenme, giyim, konut, tıbbi bakım ile gerekli toplumsal hizmetleri ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ya da kendi denetiminin dışındaki koşullardan kaynaklanan başka geçimini sağlamama durumlarında güvenlik hakkını da kapsar.

Anne ve çocukların özel bakım ve yardıma hakları vardır. Tüm çocuklar, evlilik içi ya da dışı doğmuş olmalarına bakılmaksızın, aynı toplumsal korumadan yararlanır

Buna göre; çalışmak, işsizliğe karşı korunmak, insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak düzeyde ücret, sağlıklı ve iyi yaşamak için yeterli yaşama standartları ve geçim sağlayamama durumunda güvenlik birer insan hakkıdır.

Şu halde; işsizlik pekâlâ bir insan hakkı ihlali olarak tanımlanabilir. Bu durumu gerekçelendirebilecek hiçbir açıklama yoktur. Zira işsizlik, egemenler tarafından yansıtılmak istendiği gibi, iş beğenmemek türü sebeplerle ortaya çıkan, işsiz bir tercihi değildir. Tüm işsizlik verileri, belli bir süre iş aradığı halde, iş bulamamış kişileri değerlendirmeye almaktadır. Yani zaten iş aramayan ve gönüllü olarak işsiz durumdaki kişiler bu değerlendirmelerde hesaba katılmamaktadır. Kısacası, verilere yansıyan işsizler, yani yurdumuzdaki

4,5 milyon kişi, iş talep etmekte, işsiz olmayı kendileri tercih etmemekte; yani sistem tarafından çeşitli gerçeklerle aslında işsiz bırakılmakta, çalışma hakkı gibi temel bir insan hakkından alı konulmaktadır.

Doğrusunu ifade etmek gerekirse, "işsizlik" diye bir durum adlandırılan durum, aslında tam anlamıyla "çalışma hakkından mahrum bırakılma" durumudur. Ve serbest piyasacı kapitalist sistem tarafından bu durum doğal bir biçimde yaratılmaktadır.

Bu çalışma hakkı ihlali, ek olarak başka insan hakkı ihlallerine de yol açmaktadır. İşsiz bırakılmasıyla birlikte bir kişinin, insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak düzeyde bir ücrete erişim şansı kalmamaktadır. Yine bu nedenle, sağlıklı ve iyi yaşamak için yeterli yaşama standartlarına sahip olma hakkı da elinden alınmakta ve bunun gibi zincirleme pek çok sebeple de yaşama hakkı, evlenme ve aile kurma hakkı, mülkiyet hakkı, eğitim hakkı gibi başka haklarından da insanlar dolaylı yoldan mahrum bırakılmaktadır.

Ayrıca işsizlik, yalnızca işsiz olarak değerlendirilenleri ve onların ailelerini etkilememektedir. İşsizlik, aynı zamanda çalışanları ve onların ailelerini de olumsuz etkileyen bir durumdur. İşsizliğin varlığı, bir yedek işgücünün de varlığı demektir. Bu yedek işgücünün varlığı emek piyasasında işverenin elini güçlendirmekte ve böylece emeğin değersizleştirilmesi, ücretlerin düşürülmesi ve işgücünde esneklik sağlanmaktadır.

Nitekim Karl Marx'ın da altını çizdiği gibi; İki pazar fiyatı olamaz ve gerçekte egemen olan pazar fiyatı, en düşük olanıdır. 50'si işsiz, aynı vassıfta 1000 işçi olsun. Fiyatı, işi olan 950 işçi değil, işsiz 50 işçi belirler.

İşsizlik olgusu, çalışanlar üzerinde de sürekli olarak bir ücret ve hak kaybı baskısı, işsiz bırakılma

tehdidi ve dejenerasyona yol açmaktadır. Yine, kişilerin psikolojik sağlıklarını bozmakta, ümitsizlik, çaresizlik ve ortaya çıkardığı öfke ile toplumsal huzuru bozacak etkilerde bulunmaktadır. Bu nedenle, temel bir insan hakkı olan çalışma hakkı ve insan onuruna yaraşır bir yaşam, Hakların Savunulması görüşü çerçevesinde en baş savunulardan birisi olup, Milletimizin en büyük sorunlarından olan işsizliğin ortadan kaldırılması, en öncelikli ve kesin çözüm bekleyen bir meseledir.

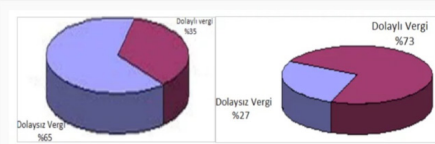
Peki Ya Vergiler?

“Ne tuhaf bir dünya. Yoksullar, zenginleri finanse ediyor!”
Joseph Stiglitz

Vergiler, devletin görevini gerçekleştirmesi, vatandaşlarına güvenlik ve refah sağlaması ve çeşitli kamu hizmetlerini yerine getirebilmesi için, vatandaşların ödemekle yükümlü oldukları, devletin en temel bir gelir kaynağıdır.

Bilindiği gibi vergiler, vatandaşların ve kurumların kazancı üzerinden doğrudan alınan dolaysız vergiler ve gerçekleşen hareketler üzerinden toplanan KDV, ÖTV, MTV gibi dolaylı vergiler şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

AB Ülkelerinde toplam vergi gelirleri içinde dolaysız ve dolaylı vergilerin payları Türkiye de toplam vergi gelirleri içinde dolaysız ve dolaylı vergilerin payları

Yukarıdaki tablo toplam vergi gelirleri içerisinde AB ve Türkiye'deki dolaysız ve dolaylı vergi oranlarını göstermektedir. Türkiye, Avrupa'da en yüksek dolaylı vergi oranlarına sahip ülkedir ve AB'nin neredeyse tam tersi bir manzarayla önümüzdedir. Bu manzara, Türkiye hükümet-

lerinin, vatandaşlarının geliri üzerinden vergi toplanması konusunda ciddi sıkıntılar yaşadığını ve bu açığı kapatmak için yüksek ve daha fazla dolaylı vergi toplama yoluna gittiğini de göstermektedir. Nitekim 2019 yılı için, şaşırtıcı bir şekilde gelir vergilerinin toplam tutarı ile toplam ÖTV tutarı eşit, toplam KDV tutarı ise toplam gelir vergileri tutarının iki katı düzeyindedir.

Bu korkunç bir tablodur, zira vergilendirmenin mantığına uygun ve adil şekilde vatandaşların kazancı üzerinden değil, değişken ve adaletsiz bir biçimde harcama ve tüketimden sağlandığı sonucunu karşımıza çıkarmaktadır. Oysa esas olan, verginin dolaysız olarak kazançtan alınmasıdır. Çünkü gelir vergileri, görece adil bir şekilde vatandaşların kazançları nispetinde belirlenen oranlarla alınır. Süreklilik arz eder, kazanç ve istihdam artırıldıkça artış sağlar.

Dolaylı vergiler ise, kazanç nispetinde değil, KDV ve ÖTV'de olduğu gibi tüketimin birim fiyatı üzerinden herkesten aynı sabit oranlarla alınır. Bu ise vatandaşlar arasında özellikle temel ihtiyaçlar üzerinden alınan vergilerde önemli bir adaletsizlik yaratılmasına neden olur.

Şöyle izah edecek olursak; bir insanın hayatını sürdürmesi için günlük 1 birim olarak tüketmesi gereken ve fiyatı 10 TL olan bir A ürünü üzerinden alınan dolaylı vergi oranı 20% olsun. Ve günlük geliri 1000 TL ve 200 TL olan iki örnek vatandaş ele alalım. Bu durumda, tüketmeleri gereken 1 birim A ürünü üzerinden alınan dolaylı verginin, örnek vatandaşlarımızın gelire oranları aşağıdaki şekilde olmaktadır:

	Gelir	A ürününün fiyatı	A ürünü için alınan dolaylı vergi tutarı	Dolaylı verginin gelire oranı
1. Vatandaş	1.000 TL	10 TL	2 TL	0,20%
2. Vatandaş	200 TL	10 TL	2 TL	1,00%

Tabloda görüldüğü gibi, daha düşük gelirlili vatandaşın, aynı ürün için ödediği verginin gelire oranı, yüksek gelirlili vatandaşın ödediği vergi oranının 5 katı nispetinde olmaktadır. Bu örnek dolaylı vergilerin, özellikle de insanca bir yaşam için gerekli olan temel ihtiyaçlar üzerinden alındıklarında nasıl bir toplumsal adaletsizlik yarattığını gözler önüne sermektedir. Bu şekilde daha az kazanan vatandaş, daha yüksek oranlarda vergi ödemek zorunda kalmaktadır.

Tüm bu yukarıdakileri göz önüne aldığımızda karşımıza çıkan manzara şudur; Türkiye'de toplam gelir vergileri içerisinde görece adil olan dolaysız vergilerin oranı düşük, buna karşın vatandaşlar arasında toplumsal adaletsizliğe neden olan dolaylı vergiler ise birkaç kat oranında daha yüksektir.

Bu manzaraya bakıldığında bir vergi reformuna ihtiyaç olduğu kuşkusuzdur. Vatandaşların insanca bir yaşam sürebilmeleri için temel ihtiyaçlar üzerinden alınan KDV, ÖTV gibi dolaylı vergiler kimi kalemlerde tamamen kaldırılmalı, diğer temel ihtiyaçlarda ise kaldırılmalı veya büyük oranda azaltılmalıdır.

Zaten açlık ve yoksulluk sınırlarının altında olan ve daha altında bir kazancın mümkün olmadığı asgari ücretten vatandaşların refahına olumlu katkı sağlanması adına gelir vergisi alınması uygulaması kaldırılmalıdır.

Asgari ücret sıfır noktası kabul edilerek, gelir vergisi oranları, oransal aralıklar daraltılıp sıklaştırılarak, daha çok kazananın, daha yüksek gelir vergisi ödeyeceği biçimde yeniden düzenlenmelidir. Ayrıca, vergi toplama işi devletin en ciddi ve temel sorumluluklarından biridir. Bu noktada, vergisini ödemeyen vatandaşlara özellikle de siyasi iktidarlara yakın ve zengin kesime uygulanan vergi affı ve vergi barışı uygulamaları, adaletsizlik yaratan uygulamalardır.

Başta daha kazancı eline geçmeden vergilerini ödeyen bordrolu, ücretli çalışanlar olmak üzere, vergilerini eksiksiz ödeyen namuslu vatandaşlar bu şekilde aldatılmış konumuna düşürülmektedir.

Maliyet toplumsallaştırılırken, karın bireyselleştirilmesi adil bir toplumsal düzen özlemi çekenler için kabul edilebilir olmayacaktır. Ve vergilerin, adaletsiz bir biçimde, zenginliğin yeniden dağıtım mekanizması olarak işletilmesi durumu, temel bir mesele olarak durmaktadır.

Bir Sosyolog Olarak Behice Boran

İlknur Burcu KESER

Türk siyasi tarihinde önemli bir yer edinen, ilk sosyalist kadın milletvekili ve Türkiye'nin ilk kadın siyasi parti başkanı olarak ilkleri gerçekleştiren Behice Boran; ülkemin ilk kadın sosyoloğu olarak siyasi kimliğinin gölgesinde bırakılmaması gereken önemli bir akademisyen kimliğine de sahiptir. Behice Boran üzerine yazılanların büyük çoğunluğu siyasi yaşamı ile ilgili olsa da eğitim hayatından 1939–1948 yılları arasında akademiden koparılınca da değin yaptığı çalışmalar ve eleştirel bakış açısı bugünün sosyal bilimcileri için hâlâ ilham vericidir.

Amerikan Kız Koleji'nin orta ve lise kısımlarını birincilikle bitiren Boran, 1931 yılında İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'ne girer. Öğreniminin ikinci yılında Manisa Orta Mektebine İngilizce öğretmenini olarak atanır. Kemalist Devrimin eğitim yolu ile halkı aydınlatma ve ülkeyi çağdaş medeniyet seviyesine yükseltme ülküsüne kendini bağlamıştır. Uğur Mumcu ile yaptığı ve daha sonra "Bir Uzun Yürüyüş" adıyla kitaplaştırılan konuşmalarda "Ülkede ilkokulu bile okuyamayan milyonlarca çocuk, genç vardı, okuma-yazma bile öğrenemeden göçüp gidiyorlardı. Benim elde ettiğim öğrenim bana verilmiş bir olanaktı, bir şanstı. Borçluyum onlara karşı. Bu durumun düzelmesi için çalışmak boynumun borcuydu. Onun için ilk aklıma gelen, pedagoji öğrenimi yapmak oldu. Eğitimle toplum cehaletten kurtulacak, gelişip, çağdaş uygarlığa ulaşacaktı.". sözleri ile "Olmayanın, olanın üstünde hakkı vardır" şiarı ile hareket ettiğini ve toplumun aydınlanmasında kendisinin de yüksek bir bilinçle sorumluluk üstlendiğini anlayabiliyoruz.

1933–1934 öğrenim yılının ikinci yarısının başında Amerika'daki Michigan Üniversitesi'nden gelen ve burslu doktora öğrenciliği için yollanan davet mektubu Behice Boran'ın hem bir toplumbilimci olarak hem de daha sonraki siyasi hayatında temsil edeceği fikirlerin yeşerip gelişmesi açısından önemlidir. Ameri-

ka'da ilk yıl anabilim dalı olarak sosyolojiye, ikinci olarak da pedagojiye kaydolmuştur. İkinci yıldan başlayarak ise yalnızca sosyolojide yoğunlaşmıştır. Boran, sosyolojiye bilinçli olarak yöneldiğini, eğitimin toplumsal kurumlardan yalnızca biri olduğunu ama toplumsal gelişme için tek başına yeterli olmayacağını toplumsal yapıyı anlamanın da toplumsal değişim için önemli olduğunu düşünmeye başlamıştır. O yıllarda Türkiye'deki bilim anlayışı da elbette bu düşüncesinde etkili olabilir. Ziya Gökalp'in etkisi ile sosyoloji o yıllarda "toplumu değiştirme bilimi" olarak algılanıyor ve "bilimlerin hası" olarak kabul ediliyordu. Behice Boran'ın Marksizimle tanışması da Amerika'da eğitim aldığı sırada olmuştur. Uğur Mumcu ile yaptığı konuşmada Boran, Marksizm ile tanışmasının Amerikalı bir sınıf arkadaşı ile sosyolojiye ilişkin konuşmalarından sonra olduğunu söyler. Konuşmada Boran Durkheim'dan, arkadaşı ise Marx'tan bahseder. Lâkin Boran Marx, arkadaşı ise Durkheim okumamıştır. Konuşmaları Boran'ın Marx, arkadaşının Durkheim okuyup yeniden tartışma kararı almaları ile biter. Behice Boran, ilkel toplumlar konusunda bilgilenmek için aldığı sosyal antropolojiye giriş derslerinin sosyoloji derslerinden farklı bir bakış açısında olduğunu ifade eder. İlhan Tekeli, Mübeccel Kıray'ın anlattıklarından yola çıkarak bu dersin hocasının ünlü Leslie White olduğunu aktarır. Behice Boran akademik kariyerinde çalışmalar yapacağı ve kullanacağı "toplumsal yapı" ve "toplumsal evrim" kavramlarının fikri temellerini bu derste almış ve ilerletmiştir. Marx'ı ve Marksizm'i öğrenmek isteyen Boran seminer dersi için Marx üzerinde bir çalışma yapmayı ister ve profesörün kabulü üzerine ilk Marx okumalarına başlar. Seminer dersi bağlamında Marx'tan "Kapital", "Alman İdeolojisi", "Komünist Manifesto"; Engels'tan "Ailenin ve Devletin Menşei", "Doğanın Diyalektiği"; Lenin'den ise "Diyalektik Materyalizm ve Empirikritisizm" adlı kitapları okur.

Behice Boran'ın "Bir Mesleki Mobilité İncelemesi 1910-1930 Yılları Arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde Meslek Gruplarının Yaş Dağılımı Analizi" (A Study of Occupational Mobility: An Analysis of Age Distributions of Occupational Groupings in the United States 1910-1930) başlıklı doktora tezi ABD'deki ve Türkiye'deki egemen sosyoloji anlayışından farklı bakış açıları içermekteydi. Esas araştırmak istediği konu "düşey sosyal hareketlilik" olan Behice Boran saha araştırması için gerekli şartlar sağlanamadığından doktora tezini ABD'nin nüfus sayımı verilerinden yararlanarak yapmıştır. "Boran doktora tezini demokratik ülke olarak sunulan ve 'Amerikan miti' olarak adlandırılabilir sınıfsal hareketliliğin herkes için geçerli ve eşit olduğu söylemini sorgulamak amacı ile o dönem ABD'sinin sınıfsal hareketliliği konusunda yapmıştır. Çalışmasının sonucunda da sıklıkla demokrasi örneği olarak gösterilen ABD'de sınıflar arası hareketliliğin egemen söylemin tersine sınırlılığını ortaya koymuştur.". Behice Boran 1938'de Michigan Üniversitesi'nde doktorasını aldığı ABD'den doktora alan ilk kadın ve Türkiye'de sosyoloji doktorası yapan ilk kadın olarak dönüş yapar. Yoğun çabalarından sonra 1939 Mayıs'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim kadrosuna, üç yıl içinde doçentlik tezini hazırlamak koşuluyla sosyoloji doçenti olarak atanır.

Behice Boran'ın doçent olarak atandığı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Atatürk'ün 11 Mart 1935'te Kültür Bakanı Abidin Özmen'e verdiği bir direktif üzerine kurulmuş bir Atatürk projesidir. Boran burada akademiden koparıldığı zamana kadar istatistik, şehir sosyolojisi ve sosyolojiye giriş dersleri vermiştir. Behice Boran'ın Sadun Aren, Aydın Yalçın gibi dönemin üniversite asistanlarının da katıldığı dersleri diğer üniversite çevrelerinden de katılımcı bulmuş ve ilgi görmüştür. Behice Boran düşünsel olarak da metodolojik

olarak da Türkiye'de hakim sosyoloji anlayışının dışına çıkmış ve yeniliklerle öncülük yapmıştır. Boran'ın saha araştırmaları ve toplumsal yapı çalışmaları sosyolojiye kattığı yenilikler açısından önem teşkil eder. Boran'ın yaptığı toplumsal yapı çalışmaları 1941-1942 yıllarında Manisa'ya bağlı 8 ova, 5 dağ köyü üzerine yapılan ve farklı makalelerde de ele alınan bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Boran bu çalışmasında incelediği köylerin üretim biçimi, ürettikleri ve ekolojilerini baz alarak bir toplumsal yapı analizi gerçekleştirmiştir. Bu saha araştırmalarının önemini anlamak için o zamanın hakim sosyoloji anlayışını bilmek önemlidir. O dönemde Türkiye'de Durkheim sosyolojisi hakimdi ve saha araştırmaları bazen sosyoloji araştırmalarına dahil edilmiyor, küçümseniyordu. Behice Boran ise Türkiye'nin toplumsal yapısını araştırmak istiyordu, çünkü toplumsal değişim için öncelikle o toplumun yapısını kavramak ve çözümlemek gerektiğini düşüncesindeydi. Bugün çok yaygın bir kullanımı olsa ve sosyoloji bölümlerinde anabilim dalı olarak çalışılsa da Behice Boran zamanında "toplumsal yapı" kavramı pek alışıldık ve önem atfedilen bir kavram değildi. Behice Boran'ın ilk öğrencilerinden olan Mübeccel Kıray "Bugün sosyal yapı denince çok olağan geliyor. Hâlbuki o zamanlarda 'sosyal yapı' denince, 'ne bu, çimento yığını mı' demişlerdi.". sözleriyle o zamanlarda toplumsal yapı kavramına bakış açısını anlatmaktadır. Bu anlayışa rağmen Boran yenilikte öncü olmuş ve öğrencileri ile birlikte Ankara gecekondularında, Ankara ve Manisa köylerinde saha araştırmaları yapmıştır. 1941-1942'de ise doçentlik tezi olan "Bir Köy Üzerine Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Tetkiki" çalışmasını tamamlar. 1945 yılında da temel eseri olan "Toplumsal Yapı Araştırmaları, İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki" çalışması yayımlanır. Boran saha çalışmasında benimsediği toplumsal yapı ve toplumsal değişim konusunda diğer tüm toplumlarla benzerlikleri de olan

toplumsal gerçeklik anlayışından hareketle, 'özümlü-somut gerçekliğe' evrensel bilim metodu aracılığıyla yönelmiş ve toplumsal değişim açısından Türkiye'nin özgüllüğünü yakalamaya çalışmıştır. Bilim evrenseldir evet, ama evrensele giden yol yereli anlamaktan geçer, Behice Boran da bu bilinçle yaptığı saha araştırmaları ve toplumsal yapı çalışmaları ile kendi toplumunu anlamaya çalışan bir sosyolog olmuştur.

Behice Boran'ın sosyolojiye katkılarını anlamada Ocak 1947 yılında American Journal of Sociology(AJS) dergisinde yayınlanan "Geriyé Dönüp Baktığımızda Sosyoloji"(Sociology in Retrospect) makalesi de büyük önem teşkil eder. Sosyolojinin kurucu düşünürlerinden kabul edilen Auguste Comte, Emile Durkheim, Herbert Spencer, Max Weber gibi isimlere Marksist bakış açısı ile eleştirilerde bulunur. Bu makale Amerika'da yankı uyandırmış ve Eylül 1947 yılında aynı dergide Behice Boran'ın makalesi ile ilgili başka bir makale yayınlanmıştır. Behice Boran'ın makalesinde adı geçen sosyologlara ve sosyoloji okulları ile yazdıklarının amacı sadece eleştiride bulunmak değildi; Gökhan Atılğan bunu, Boran'ın Stalin zamanında "burjuva ideolojisine" dahil edilen, bir bilim olarak görülmeyen ve dışlanan sosyolojiyi sınıfsal analizler, bütünsel bakış ve ilişkisel analizlerle "burjuva düşünce dünyasının mülkü" olmaktan çıkarmayı amaçladığı şeklinde yorumlar.

Akademiden kopartılışı ile siyasal hayatta varlık gösteren ve Türk siyasal hayatında önemli bir isim olan Boran'ın siyasal kuramında, sosyoloji çalışmalarında yaptığı araştırmalar sonucu elde ettiği gözlem ve kazanımlarının izi vardır. "Eşitsiz ve Bileşik Gelişme" kuramı buna örnektir. Bu kuram, toplumların kendine özgüllüklerine vurgu yapar. Kapitalizm bir dünya sistemidir. Bunun için de toplumlar bileşik gelişir lakin bu gelişme eşit değildir. Yani en ileride olan ile en geride olan organik

bir bütünlük oluşturur. “Eşitsiz ve Bileşik Gelişme” kuramı ise Behice Boran’ın Türkiye’de Marksist düşünceye en büyük katkılarından olan “Sosyalist Devrim” kuramı için temel oluşturmuştur. Yani, Boran hayatının farklı dönemlerinde akademisyen ve siyasi bir lider olsa da akademisyen kişiliğinin siyasi kuramlarına, siyasi ideolojisinin de sosyoloji alanında yaptığı eleştirilere etkisi vardır.

Boran’ın sosyolojiyi toplumu eşitlikçi bir yönde değiştirme bilimi olarak değerlendirmesi, bu doğrultuda toplumsal yapıyı çözümlenmeye yönelik çalışmaları, kendi alanında öncü olma cesareti, eleştirel ve yenilikçi düşünce yapısı, toplumun aydınlanmasında kendi üzerinde duyduğu sorumluluk duygusu günümüz sosyal bilimcileri ve sosyal bilim öğrencileri için önemli bir ilham kaynağı olmayı sürdürmektedir.

- 1-Gökhan Atılğan, Behice Boran – Öğretim Üyesi, Siyasetçi, Kuramcı, Yordam Kitap, İstanbul 2007, s. 39.
- 2-Uğur Mumcu, Bir Uzun Yürüyüş, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara 2012, s. 15.
- 3-Atılğan, a.g.e., s. 36.
- 4-Aynı yer.
- 5-İlhan Tekeli, “Sosyal Bilimci ve Siyasetçi Olarak Behice Boran: Hesabı Akılla Verilen Bir Yaşam”, Behice Boran Kitabı – Seçme Metinler ve Üzerine Yazılar, der., Emir Ali Türkmen, Dipnot Yayınları, Ankara 2018, s. 381.
- 6-Mumcu, a.g.e., s. 17.
- 7-Hayriye Erbaş, “Türkiye’de Bedeller Ödemiş Bir Sosyolojik Düşünce Ustası: Sosyolog Behice Boran”, Mülkiye Dergisi, 39(3),2015, s. 32.
- 8-Aynı yer.
- 9-Tekeli, a.g.m., s. 382.
- 10-Tekeli, a.g.m., s. 383.
- 11-Erbaş, a.g.m., s. 35.
- 12-Gökhan Atılğan, “Sosyoloji ile Siyasal Kuram Arasında Behice Boran” Behice Boran Kitabı-Seçme Metinler ve Üzerine Yazılar, der., Emir Ali Türkmen, Dipnot Yayınları, Ankara 2018, s. 441.
- 13-Erbaş, a.g.m., s. 37.
- 14- Atılğan, a.g.m., s. 442.
- 15- Atılğan, a.g.m., s. 447.
- 16-Erbaş, a.g.m., s. 47.

Türkiye'ye Yönelik İlan Edilmemiş Savaşın Adı:PKK

Sait KAYA

Bu yazının ilk hâli, 19 Ekim 2011'de, PKK'nın Hakkari-Çukurca-Kekliktepe bölgesinde düzenlediği bir saldırıyla 24 askerimizi şehit ettiği gün yazılmıştır. Olayın sıcaklığından kaynaklanan bazı ifadeler ile o günlerdeki "Çözüm" sürecine yönelik bazı tespitler, artık güncelliklerini yitirdikleri için çıkarılmıştır. Yazının dayandığı bilgiler ise, doktora öğrenimim sırasında 2004 yılı Mayıs ayında hazırladığım bir makalenin genişletilmesi sürecindeki araştırmalara dayanmaktadır. 29 Ekim 2004'te İstanbul TÜYAP Kitap Fuarı'nda Talat TURHAN ile birlikte katıldığımız bir panelde kısa bir özetini sunmuştum. Daha sonra 30 Eylül 2006'da Kanaltürk'te yayınlanan Ceviz Kabuğu programına da telefonla katılarak bazı bilgiler aktarmıştım. Aynı konuda sonradan ulaştığım bazı bilgilerle araştırmamın aldığı son şeklin geniş bir özetini ise değerli dostum Serkan AKSÜYEK Gözlem gazetesindeki köşesinde 26 Kasım 2010'da yayınlamıştı.

Hiçbir zaman aynı konuda birbirinin aynısı iki yazı yazmadığım için, bu yazıda da daha önceki sunum ve yazılarda olmayan bazı yeni bilgi ve olgulara yer veriyorum.

Konunun içeriği ve önemi bu araştırmaya doğal bir süreklilik kazandırıyor. Yani aslında çok önemli bir ipucu yakalanmış olmakla birlikte henüz yeterince aydınlatılmamış bir konudan söz ediyoruz. Bu araştırma sürecinin bizatihi kendisi ve elde edilen bilgilerin sunumları sırasında yaşanan bazı ilginç olaylar ise ayrı bir yazı konusu olup, yeri geldikçe bu ilginçliklere de değinmeye çalışacağım.

ANLIK'ta bundan sonra çıkacak olan yazılarımda, burada işaret ettiğimiz bazı hususlara da göndermeler yapacağım. Esasen bu ve buna dayanarak yazmayı tasarladığım birkaç yazıyla Türkiye'nin son 40-50 yılında yaşadığı karanlık süreçlerin, nasıl bir bütünlük arz ettiği ve nasıl eşgüdümlü bir dizi "operasyon"

mahiyetinde olduğu da anlaşılacak. Araştırılan ve ortaya konan bilgiler, hiçbir şüpheye yer bırakmayan "Birinci El" kaynak ve tanıklıklara dayanmakta olup, CIA Başkanı ile canlı yayına çıksam, rahatlıkla ve iddiayla ortaya koyabileceğim bilgilerdir. "Komplo Teorileri Gerçeğin Neresinde?" başlıklı iki konferans vermiş bir araştırmacı olarak, hayatım boyunca uçuk kaçık iddialardan uzak durdum ve komplo teorisi bile denemeyecek zıvalara karşı her zeminde akıl ve bilimi savunageldim. Şüphesiz ki bu da gerek Türkiye'nin geldiği noktanın analiz edilmesinde ve gerekse ileriye yönelik neler yapılabileceği hakkında bize yararlı bir çerçeve/zemin oluşturacaktır.

Küresel Çete'nin Ankara'daki savaş ilanı

İlan edilmemiş savaş dedik ama aslında bu savaş çoktan ilan edilmiş, hem de Ankara'da! Kim tarafından mı? Prof. Albert J. Wohlstetter (1913-1997). ABD'de yetişen en etkili stratejistlerden biri olan Wohlstetter'in ilginç bir kişiliği var. ABD'nin; Soğuk Savaş döneminin başlarındaki (1949-1959 arası) nükleer stratejisi başta olmak üzere, 50 küsur yılda geliştirdiği hemen tüm askerî-stratejik doktrinlerin mimarı.

Peki bu kişi PKK'nın düğmesine nasıl basmış sorusuna gelmeden önce, kahramanımızın tarihsel biyografisine biraz daha göz atmakta yarar var. Ki Wohlstetter'in nasıl bir gücü temsil ettiği, kimler adına hareket ettiği iyice anlaşılın.

Wohlstetter, bugünkü ABD derin devletinin modern anlamda kurucusu sayılabilecek Robert MacNamara (J.F. Kennedy'nin ünlü Savunma Bakanı) ile de 1950'li ve 60'lı yıllarda mesai arkadaşlığı yaptı. Şubat 1965 ve Kasım 1976'da ABD Silahlı Kuvvetleri Şeref Madalyası'nı iki kez aldı. ABD askerî tarihinde aynı madalyayı iki kez alan tek kişi. Madalya beratında şunlar yazıyor: "ABD silahlı kuvvetlerini, değişen

çağa uygun operasyonlara hazır hâle getiren fikirlerinden dolayı... Albert J. Wohlstetter'a"... 1979'da CFR (Council on Foreign Relations, Dış İlişkiler Konseyi) olarak bilinen, gerçekte küresel derin devletin beyni olan örgütün isteği üzerine hazırladığı kapsamlı bir rapor, "Yeşil Kuşak" olarak bildiğimiz projenin de temelini oluşturuyor. Ayrıca raporda Türkiye ile ilgili öyle maddeler var ki, adeta Büyük Ortadoğu Projesi'nin, 11 Eylül olaylarının ve sonrasında Afganistan ve Irak'a yönelik saldırıların da habercisi niteliğinde. Prof. Albert J. Wohlstetter'i diğer stratejistlerden ayıran en önemli niteliği de bu zaten; yazdığı raporlar, ABD'nin devlet politikası niteliğini kazanıyor.

Yeşil Kuşak projesinin temeli nereye dayanıyor?

1979'da patlak veren iki olay (Humeyni'nin İran İslam Devrimi ve Sovyetler'in Afganistan'ı işgali) ABD'yi Ortadoğu'da köşeye sıkıştırmıştı. Buna karşılık Wohlstetter'in raporuna dayanarak dünya üzerindeki ABD kuvvetleri çeşitli komutanlık bölgelerine ayrılmış ve bunlardan en önemlisi olan Merkez Kuvvetler Komutanlığı'nın (Centcom) temelini oluşturan bir Acil Müdahale Gücü-Çevik Güç oluşturulmuştu. Bu gücün 1991'de Türkiye'de konuşlanan Çekiç Güç ile ilgisi yoktu... Ancak onun habercisi niteliğindedir.

Raporda Türkiye ile ilgili sözünü ettiğimiz maddeleri okurken, insan 11 Eylül olaylarını, 1991 ve 2003 Irak işgallerini anımsıyor. Ve raporda yazılanların orta-uzun vadeli bir perspektifle adım adım gerçekleştiğini görüyor. Bakın Türkiye'ye bu raporlarda nasıl bir "rol" biçiliyor:

1-) Körfez'de (Basra Körfezi kastediliyor) yangın vardır. Doğu Anadolu Bölgesi en müsait itfaiyecidir.

2-) Körfez'e müdahale ihtimalini, mümkün olduğu kadar NATO kılıfı altına almak, Türkiye'nin bu misyonu üstlenmesini kolaylaştırır.

3-) SSCB'nin Körfez bunalımını istismar etmesini önlemek için, Pakistan ve Türkiye'den oluşan İslam kuşağının birbirleriyle ve Körfez ülkeleri ile entegrasyonu teşvik edilmelidir. (İşte ünlü Yeşil Kuşak projesinin temeli bu maddeye dayanıyor.)

4-) İslamiyet'in yükselişi bir istikrarsızlık kaynağıdır. O halde bu hareket, müttefiklerde kontrol altına alınmalı, düşmanlarda teşvik edilmelidir. (Bu maddenin, Komünizme karşı İslamcı akımların her yerde desteklediği bir dönemde yazılmış olması özellikle dikkat çekici. Düşmanlarda teşvik edilenlerin El Kaide, Usame Bin Ladin, IŞİD ve benzerleri olduğu belli. Müttefiklerde kontrol altına alınan İslamcılarının kimler olduğunun değerlendirmesini de okuyuculara bırakıyoruz.)

5-) Türkiye'nin savunmasını güçlendirmek elzemdir. Çünkü bir bunalım halinde Türk Ordusu, Çevik Kuvvet'in ta kendisi olarak görev yapabilir. Bu, Türkiye için, Amerikan Çevik Kuvveti'ne üs vermekten daha kolaydır."

Ne kadar veciz ifadeler değil mi?.. Yeşil Kuşak demişken aşağıdaki fotoğrafı Türkiye'de ilk defa "Atatürk'ün Yarbayı" Talat TURHAN, "Küresel Çete" isimli kitabında yayınlamıştır. Değerli araştırmacı Halid ÖZKUL ise bu fotoğrafın gösterdiği ilişkileri, "Devlet Terörü ve Ajan Provokatörler" isimli kitabında belgeyle ortaya koymuştur.

11 Eylül 2001 olayından sonra kimileri gerçeğe yakın, kimileri akıl dışı görünen birçok komplo teorisi ortaya atıldı. Bu gün gelinen noktada ise artık El Kaide'nin, ABD'nin Irak ve Afganistan saldırılarını meşrulaştırmak için "üretilmiş" olan bir kurgu

(fiction) olduğu anlaşılmış durumdadır. Allaha birkaç yıl önce dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Senato'da verdiği bir ifadede "El Kaide'yi biz kurduk" dedi de, "komplo teorisyeni" damgası yemekten kurtulduk. Tabii bu arada El Kaide, "İslamî Terör" ve cihad gibi konularda yıllardır kalem oynatan ve "Strateji Uzmanı", Ortadoğu Uzmanı" gibi cıcaflı ünvanlarla ekranları ve gazete köşelerini işgal ve aklımızı iğfal eden "Herbokoloji" uzmanlarının ve birçok sözde akademisyenin yaptığı onca analiz de boşa gidiverdi. Söz konusu ifadenin video kaydından yaptığım bant çözümlemesini ve tercümesini de başka bir yazıya bırakayım.

Çok daha önceleri Bill Clinton'ın dışişleri bakanı olan Madeleine Albright da sağolsun benzer bir samimiyetle "Serbest Piyasanın görünmez eli, ABD ordusunun demir yumruğu olmadan işlemez" diyerek üniversitelerdeki iktisat eğitimini ve dayandığı sözde bilimsel teorileri bir anda çöpe ativermişti. Emperyalistler, istihdam ettikleri "uzman" ve akademisyenlere kıyasla daha dürüst oluyor herhalde. Geçerken yaptığımız bu saptamalardan sonra konuya, yani Albert Bey'e dönelim.

Oğul Bush döneminde ABD'ye hakim olan ve Neo-conservative (Yeni Muhafazakâr) adıyla bilinen grubun felsefi plandaki akıl hocası Leo Strauss'un yanında, askerî-stratejik doktrinler alanında yine Wohlstetter karşımıza çıkıyor. Bir de şu bağlantılara bakar mısınız? Delik çoraplarından fıskıran çapa gibi tırnaklarıyla Sultanahmet Camisi'ni ziyaret etmesiyle anımsadığımız ABD Savunma Bakan Yardımcısı (tıpkı Robert MacNamara gibi daha sonra Dünya Bankası Başkanı olmuştu) Paul Wolfowitz'i henüz öğrencilik yıllarından itibaren elinden tutup bu noktalara gelmesini sağlayan Wohlstetter, "Karanlıklar Prensi" olarak bilinen eski ABD Savunma Bakanı ve silah tüccarı Richard Perle'ün de kayınpederi.

İstanbul'da düzenlenen esren- giz toplantı

Wohlstetter'in yine 1979'daki bir başka önemli icraatı da; 13 Amerikalı, 13 Avrupalı ve 13 Türk'ün katılımıyla (damadı Richard Perle ile birlikte 40'lar konseyi) İstanbul'da düzenlenen bir toplantı... Bu toplantıda tartışılan politikalar daha sonra Turgut Özal hükümetinin uyguladığı Amerikan yanlısı politikaların temelini oluşturdu. (12 Eylül 1980 darbesinden yaklaşık birbuçuk yıl önce yapılan bu toplantıda darbe sonrası Özal hükümetlerinin uygulayacağı politikaların kararlaştırıldığı da anlaşılıyor.)

Peki, bomba haber niteliğindeki bu toplantıyı ve birkaç cümleyle de olsa neler konuşulduğunu bizler nasıl öğreniyoruz? Toplantının Türk katılımcılarından biri olan Uluslararası İlişkiler Profesörü Seyfullah Nejat Taşhan'dan..

1983 yılı Bilderberg katılımcısı da olan Prof. Taşhan, 22 Eylül 2003'te American Enterprise Institute adlı düşünce kuruluşunda Wohlstetter'in adını taşıyan toplantı salonunun açılışı nedeniyle düzenlenen toplantıda söylüyor bunu. Türkiye'den İlhan Kesici ve Deniz Gökçe'nin de katıldığı bu açılış toplantısında Taşhan şunları söylüyor:

“Wohlstetter adını taşıyan bu odada konuşma yapacak olmam, çok hoş bir sürpriz oldu. Birlikte pek çok yıl çalışmışlığımız vardır. İlk karşılaşmamızın 1979 yılında Türkiye kriz ortamında iken ve Albert 13 Amerikalı, 13 Türk ve 13 Avrupalıyı İstanbul'da bir araya getirdiği ve bizim, sonunda Türkiye'de Özal politikalarının temeli hâline gelen, pek çok şeyi tartıştığımız toplantıda olduğunu anımsıyorum.”

12 Eylül 1980 darbesinden 1,5 yıl önce, darbe sonrası Özal politikalarının kararlaştırıldığı bu toplantıdaki diğer 12 Türk katılımcı kimlerdi? diye sormadan edemiyoruz.

Bu bilgilere eriştiğim ve tüm katılımcıların konuşmalarının tam metinlerinin de yer aldığı American Enterprise Institute sayfası, benim Ceviz Kabuğu sunumundan sonra birden “yeniden yapım” (Reconstruction) aşamasına geçiverdi. Ve koskoca Neo-Con enstitüsünün sayfayı yeniden hazırlaması 1 yıldan fazla sürdü. Kendimi olduğumdan fazla önemseyen biri değilimdir ama o zamanlar bu konuyu Türk medya ve akademiasında benden başka yazan yoktu. Hâlâ da yok. Dolayısıyla biraz da güvenlik kaygısıyla derhal bu konuyu ayrıntılarıyla anlatan bir yazı yazıp yayınladım. Yazı internete dolaşıma girip 27-28 ülkeden ve (o zaman için) yaklaşık 30bin farklı bilgisayardan erişilince maksat hâsıl oldu. Yani hedef olma ihtimali kalmamış oldu. Bir süre sonra da sayfa tekrar erişime açıldı. Hemen kontrol ettim ve bütün konuşma metinlerinin aynen durduğunu görüp sevindim. Zaten konuşma metinlerini ilk okuduğumda hem ekran görüntülerini kaydetmiş hem de çıktılarını almıştım.

O günlerde cereyan eden bir diğer ilginç gelişme de, bu konularda kalem oynatan ve kitaplar yazan popüler bir köşe yazarının, benim bu 13'ler toplantısından söz ettiğim ilk yazıdan bir süre sonra Wohlstetter Kimdir gibi bir başlıkla bir yazı yazmasıydı. Tabii o sırada bu bilgilerin alınabileceği tek kaynak olan sayfa da kapalı olduğu için bu köşe yazarının mecburen benim yazıyı kaynak göstermesi gerekiyordu ama elbette öyle bir şey yapmadı. Herhangi bir tutarlı bağlamdan uzak bölük pörçük birkaç satırla sanki bu ismi ve konuyu kendi keşfetmiş gibi gizemli bir hava vermeyi tercih etti. Fakat o gün de bu gün de, koca internet dünyasında bu bilgilerin edinilebileceği tek yer, söz konusu Enstitü'nün sayfası. Ve Türkçe internet dünyasında da bu 13'lerden bahseden benim yazılardan başka malzeme yok.

28 Temmuz 2017'de, Talat Turhan'ın cenaze merasimine, o zaman

96 yaşında olan Genelkurmay eski başkanı Necdet Üruğ'un katılması ve 1 saatten fazla bekleyerek cami avlusunda saf tutması, benimle birlikte birçok kişinin de dikkatini çekmişti. Başka bir fırsat bulamayacağımı düşünerek biraz tereddütten sonra ve daha çok da benim ısrarımla gazeteci dostum Serkan Aksüyek ile birlikte Üruğ'un yanına gittik. Necdet Üruğ, 1979-1980 yıllarında, söz konusu 13'ler toplantısı sırasında İstanbul'da Birinci Ordu (ve dolayısıyla sıkıyönetim) Komutanı idi. Görevi gereği İstanbul'da kuş uçsa haberi olması gereken bir konumda olan Üruğ'un, 13'ler toplantısı hakkında bilgisi olup olmadığını çok merak ediyordum. Tanışma ve girizgâh cümlelerinden sonra konuyu açarak, 1979 bahar aylarında gerçekleştiğini tahmin ettiğim toplantıdan söz ettim. Her cümlele birlikte 96 yaşındaki emekli askerin dikkatinin daha da yoğunlaştığını ve biraz hayretle karışık artan bir ilgiyle dinlediğini farketmiştim. Zaten yaşına göre çok dinç, aklı başında ve zihinsel melekelerinin tamamen yerinde olduğu da açıkça görülüyordu. Bu birkaç cümlelik özetten sonra benim sorum üzerine Sayın Üruğ, bu toplantıdan ilk defa haberdar olduğunu söyleyerek, “O zaman haberimiz olsaydı, mutlaka önceden tertibat alırdık” dedi. Daha sonra Serkan'la bu kısa görüşmeye dair sohbetlerimizde Üruğ'un doğru söylediği kanaatimiz daha da güçlendi. Hem yüz ifadesi ve ses tonu gerçekten samimiydi, hem de bunca yıl sonra yalan söylemesi için bir neden yoktu. Hatta yalan söyleyecek olsa bile, kendi prestiji açısından, toplantıdan haberi olmasa bile varmış gibi konuşması daha mantıklı olurdu. Dolayısıyla 12 Eylül 1980 darbesi sırasında İstanbul Sıkıyönetim Komutanı olan ve Kenan Evren ve Nurettin Ersin'den sonra da Genelkurmay Başkanlığı makamında bulunan bir komutanın, bu toplantıdan haberinin olmaması da bizatihi “haber”dir diye düşünmekteyim.

PKK'nin ilk ateşinden 4 ay önce gelen “işaret fişegi”

Bütün bu bilgiler, Wohlstetter'in hangi güçleri temsil ettiğini ortaya koymuştur sanıyorum. Wohlstetter'in Türkiye ilgisi (!), yazdığı raporlar ve akıl vermelerle sınırlı değil. 17-18 Nisan 1984 tarihlerinde Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 100. Yıl Konferans Salonu'nda "Uluslararası Terörizm Sempozyumu" düzenliyor. Konuşmacılardan biri de Profesör Albert J. Wohlstetter.

Wohlstetter Ankara'daki konuşmasında, Kürt sorunu ile Filistin sorunu arasında kıyaslama yapıyor. Ancak asıl ilginç olan, Nisan 1984 tarihinde Türkiye'nin bugünkü anlamıyla bir Kürt sorunu ile henüz tanışmamış olması. PKK ilk silahlı baskınlarını bu toplantıdan 4 ay sonra 15 Ağustos 1984'te Eruh ve Şemdinli'de gerçekleştirdi. Yani bu konferans düzenlendiğinde Türkiye henüz PKK'nın P'sini bile duymamıştı.

İşte o konuşmadaki bazı satırbaşları şöyle:

"Terörizmi tasdik etmeden, mesela FKÖ'nün (Filistin Kurtuluş Örgütü) konvansiyonel savaş sınırları ve kibar diplomasi ile ne kazanmış olabileceğini de düşünmek gerekir." "Yani FKÖ'nün gayesine erişmesi için terör kullanması gerekmiş olabilir." (Yani Albert Bey Kürtlerin başarısızlığını, terör kullanmalarına bağlıyor.)

"Eğer Kürtler, Filistinliler'in parlak operasyonları seviyesinde terör taktikleri kullansalardı, belki de çok daha fazla enternasyonel reklam ve tanıtım yapabilirlerdi ve hatta meselelerini Birleşmiş Milletler'e bile götürebilirlerdi."

Ve sanki işaret fişeği görülmüş gibi bu konuşmadan tam 4 ay sonra PKK ilk silahlı baskınlarını gerçekleştiriyor. Ve şimdi de tıpkı Wohlstetter'in öngördüğü gibi PKK terörü uluslararası bir soruna dönüşmüş durumda.

Elbette hangi güçlerin sözcülüğünü yaparsa yapsın, tek bir kişi-

nin konuşmasıyla ortaya çıkmadı bu sorun. 12 Eylül darbesini, Diyarbakır cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları, Özal'ın Barzani ve Talabani'yi Çankaya Köşkü'nde ağırlayıp kırmızı pasaport vermesini ve Türkiye'deki yönetimlerin Güneydoğu bölgemizi aşiret reislerine, şıhlara mahkûm ederek geri bırakan birçok yanlış politikayı da hesaba katmak gerekiyor. Ancak emperyalizm diye bir gerçek varsa ve küresel güçler ülkemizin de bulunduğu bu topraklarda tarih boyunca sayısız kanlı oyun planlamışlarsa, işte Türkiye Cumhuriyeti açısından en kanlı olan bu oyunun, böyle bir arka planı da var. Emperyalist Küresel Çete'nin oyunları ve dolayısıyla bizim de yazacak yazılarımız hiç bitmez ama okuyucuların sabrını daha fazla zorlamayalım ve Yeşil Kuşak-FETÖ bağlantısına dair kanıtları da ileriki yazılara bırakalım.

Şiir: Yaşasın Cumhuriyet

Mahir Doğu

Yirminci asrın başlarında kırmızı
Kıpkırmızı bir bayrak altında,
Altın yeşilli atlıların tüyleri beyaz
Beyaz bir ay ışığı yıldızla.
Yıldız meclis semalarında,
Semalarda gök kubbeli cübbeliler,
Takımlılar
ve sarıklılar,
Sarıyor orduların başını,
Baştan aşağı hürriyet!

Ulus'ta, ulus oluyor Atlılar.
Atlıların ayak izleri karışıyor,
Nemli sonbahar akşamına.
İzmir'de top sesleri, Ankara yanıyor.
Trabzon'da, Antep'te çocuk askerler,
Asker Saimeler Ulus'ta,
Ulusa sesleniyor.
Meclis öğlen sıcaklığında kavruluyor.
Ölenler,
Ulus meydana dövüşüyor!
Ölümler
Hürriyetin uğrunda canlanıyor!

Ankara, Anadolu ateşinde cehennem.
İstanbul saçlarını tarıyor,
Yangınlar içinde!
Kollarında kelepçe izler
Boynunda yağsız organ
İp kesilmiş,
kalem kırılmadan evvel,
Sallanıyor göğüsleri ucunda.
Ulus,
Meydanda sarıyor Ankara'yı.
Mecliste bir Bey bağılıyor!
Sesi Artvin'den geliyor,
Edirne'ye kadar dayanıyor sırtı!
Erzurum'da ulu bir çınar yükseliyor,
Gövdesi
Ve yaprakları gölgeliyor,
Bütün Anadolu'yu.

Meclis'te bir ses yükseliyor,
Ulusun sesi yükseliyor!
Altın saçlı adam izliyor,
Gökyüzü gözleri
ve ince ayakları,
Tir tir titriyor
Hürriyetten.
Hürriyet ki O'dur.
Şimdi yaşıyor Hürriyet Ulus'ta,
Anıttepe'de!

Ankara'da bir ses yükseliyor semaya:
"Cumhuriyet,
Yaşasın!"

Kitap İncelemesi

Deniz YÜCE

Philip Pettit, Bir Özgürlük Ve Yönetim Teorisi: Cumhuriyetçilik, Çev. Abdullah Yılmaz Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1998

Philip Pettit'in Bir Özgürlük ve Yönetim Teorisi: Cumhuriyetçilik kitabı Ayrıntı Yayınları'ndan çıkmıştır. Kitap, Abdullah Yılmaz tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Ocak 1998'de basılmıştır. 380 sayfa olan eser, iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım, cumhuriyetçi özgürlük; ikinci kısım ise cumhuriyetçi yönetim üst başlıklarını taşımaktadır.

İlk Kısımda dört bölüm yer almaktadır. Söz konusu bölümler şunlardır: Negatif ve Pozitif Özgürlükten Önce, Tahakkümsüzlük Olarak Özgürlük, Bir Politik İdeal Olarak Tahakkümsüzlük ve Özgürlük, Eşitlik, Cemaat.

İkinci kısımda ise Cumhuriyetçi Amaçlar: Davalar ve Politikalar, Cumhuriyetçi Biçimler: Anayasalcılık ve Demokrasi, Cumhuriyeti Denetlemek, Cumhuriyeti Sivilleştirmek. Ayrıca kitabın sonunda Cumhuriyetçilik: Önergeler Halinde Bir Özet başlıkları bulunmaktadır.

Negatif ve Pozitif Özgürlükten Önce başlıklı bölümde yazar, öncelikli olarak negatif özgürlüğü açıklamıştır. Negatif özgürlük, en kaba haliyle müdahale olmaması durumu olarak tanımlanmıştır. Bu başlık altında kaçırma ya da hapsetme gibi fiziksel baskılara ek olarak "ya paranı ya canını" gibi tehdit cümleleri de baskı unsuru olarak kabul edilmiştir. Pozitif özgürlük ise; müdahalesizlik ya da kendi haline bırakılmaktan öte, kişinin kendi benliği üzerindeki denetim veya hakimiyeti şeklinde belirtilmiştir.

Tahakkümsüzlük Olarak Özgürlük alt başlığında ise ilk olarak müdahale kavramı açıklanmıştır. Müdahale, kasıtlı olarak seçim yapılan ortamı kötüleştirme olarak tanımlanmıştır. Bir tarafın diğer tarafa müdahale etme kapasitesi ise;

tahakküm olarak adlandırılmıştır. Tahakküm, az-çok, şiddetli-gevşek gibi çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir. Tahakkümün fiiliyat dışında da gerçekleşebilir. Zira keyfi müdahale de tahakküm olarak görülmüştür. Tahakkümsüzlük; bir tarafın diğer tarafa keyfi müdahale etmesine engel olunmasını gerektirmektedir. Tahakkümsüzlük ya insanların eşit güce sahip olmaları ya da rejimin insanların birbirleri üzerine tahakküm kurmalarını engellemesiyle oluşur. Kasıt ve negatif etki söz konusuysa tahakküm oluşmuş demektir.

Bir Politik İdeal Olarak Tahakkümsüzlük bölümünde; tahakkümsüzlüğün neden ve nasıl politik bir ideal olarak görüldüğü konusundaki temel tezler incelenmiştir. Ayrıca neden herkesçe istendiği ve değerleri olduğuna ilişkin yorumlar geliştirilmiştir. Dolayısıyla tahakkümsüzlüğün ilerletilebilmesinin kişilerin keyfine bırakılamayacağı vurgulanmıştır. Yazar aynı zamanda tahakkümsüzlüğün bir araç değil; amaç olduğunu da söylemiştir. Bunu bir çeşit sonuççuluk olarak değerlendirmiştir. Bu sebeple de yazar, kamu kurumları ve yurttaşların özgürlüğü arasındaki derin uçurumu kabul etmez.

Özgürlük, Eşitlik, Cemaat alt başlığında ise; herkesin bir sayıldığı, kimsenin birden çok olmadığı kapsayıcı varsayım, zaten bir tür eşitlikçi taahhütü somutlaştırmaktadır. Çünkü politika, insanları eşit görmelidir. Ancak eşit muamele gerekemeyebilir. Zira eşitlik, iyi olan her şeyden herkesin eşit pay alması demek değildir. Cumhuriyetçi sonuççuluğun maddi bir eşitlikçiliği zorunlu olarak benimsemeksizin, yapısal eşitlikçilik adını verdiğimiz şeyi desteklemesi gerekir.

Yapısal eşitlikçilik, kişinin sahip olduğu tahakkümsüzlük olarak özgürlük yoğunluğunun kendi gücü kadar başka insanların gücünün de fonksiyonu olmasıdır. Bir kişinin elindeki güçlerin politik, yasal, finansal ve sosyal etkiler sağlayabilecek bütün unsurlar kapsadığını düşünün.

Bu sadece başkasına direnme ya da onu caydırma gücü değildir. Aynı zamanda başkalarının da elindeki güçlerin bir fonksiyonudur. Kişinin ne kadar direnebileceğini ya da ne kadar caydırabileceğini belirler.

Tahakkümsüzlük olarak özgürlük cemaatçi iyidir. O, ancak insanların cemaatçi etkileşimlerini gerektiren bir düzenleme koşullarında gerçekleşebilir. Ve o, bir kişi için yalnızca kişinin ait olduğu zayıflık sınıfından başkaları için gerçekleştiği oranda gerçekleşebilir; böylelikle bir kadın için bu anlamda ancak kadınlık bir zayıflık alameti olmaktan çıktığında; yani bütün kadınlar eşit olduğunda tamamen özgür olabilir.

İkinci kısmımın Cumhuriyetçi Amaçlar: Davalar ve Politikalar bölümünde, cumhuriyetçiliğin devlet mekanizmasındaki düzeltmek istediği şeyler için çoğulculuğun gerektiği vurgulanmıştır. Bu sayede hak talebinde bulunanların özgür bir dil kullanabilmesi sağlanmış olmaktadır.

Cumhuriyetçi dil dinamiktir. Özgürlük fikrini yeniden yorumlamaya zorlar. Bu sayede yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar. Tahakkümsüzlük olarak özgürlük ideali tahakkümcü olmayan bir yönetimin olabileceğini kabul eder ve radikal olması sebebiyle müdahale yokluğuyla birlikte müdahale kapasitesinin yokluğunu da şart koşar. Dış savunma, iç güvenlik, kişisel bağımsızlık, ekonomik refah ve kamusal hayatla politikalar oluşturur.

Cumhuriyetçi Biçimler: Anayasalcılık ve Demokrasi bölümünde; cumhuriyetçi devlet, devletin ne olduğu ve ne yaptığı, amaçları ve biçimleri konularıyla ilgili olmalıdır. Yerine getirilmesi gereken anayasal koşulların yerine getirilmesini gözetmeli ve cumhuriyetçi geleneğe bağlı kalınmalıdır. Bu koşullardan biri de hukuk düzeninin varlığıdır. Bir diğeri ise gücün dağıtılmasıdır. Yani güçler ayrılığı ilkesidir. İki meclislilik ve federal düzenlemeler de gücün dağı-

tılması başlığı altında yer almaktadır. Üçüncü koşul ise çoğunlukçuluk karşıtlığıdır. Çoğunluğun temel konularda düzenleme yapmasının zorlaştırılmasını savunur. Hukuk ve anayasal teminat altındaki yaptırımlara kadar olanlar da buna dahil edilebilir. Yasama, yürütme ve yargı alanında iş görenlerin takdir hakkı olması gerektiği vurgulanır. Sıradan insanların itiraz hakkı olmalı; rızaya dayalı değil itiraz hakkına dayalı bir demokrasi ideali yansıtılmalıdır. Bu demokrasi çeşidi aynı zamanda kapsayıcıdır. Her kesimin temsilcisi var olmalıdır. Şirketlere ve zenginlere karşı halkın çıkarları korunmalı ve devlet gelen itirazlara duyarlı olmalıdır.

Cumhuriyeti Denetlemek; yozlaşabilirlik karşısında, insanları yaptıklarından dolayı cezalandırma ya da ödüllendirme bir çeşit ayıklama yöntemi sayılabilir. Burada önemli olan yaptırımların yansız olması ve faili yabancılaştırmamasıdır. Bu anlamda keyfi idare alanını daraltması öngörülen anayasal ve demokratik kurumlar düzenleyici bir rol oynar. Ancak bu noktada anti-sosyal tipler, düzenbazlar ve failer açısından uygun ayıklama yapılarak uygun yaptırımların sistematik olarak nasıl kurgulanabileceği üzerine düşünülmelidir.

Cumhuriyeti sivilleştirme; cumhuriyetin amaçlarını üstün tutup uygulamak, yaygın yurttaş eğilimi ve yaygın sivillik desteklenirse mümkündür. Yasal olmasının yanında sivil de olmalıdır. Yani sadece korkudan değil; saygıdan bağlılık yaratılmalıdır. Ayrıca cumhuriyet, insanların fikirlerine ve çıkarlarına da duyarlı olmalı ve uygun talepler üzerinde duracak ısrarcı, erdemli insanlar da bunu dengeleyici unsur olarak yer almalıdır. Farklı ve ortak politikalar için önemlidir.

Devletin kendi başarısı için gerekli yaygın sivilliği cesaretlendirme için yapacağı en önemli şey insanların kafalarına yasaların cumhuriyetçi meşruiyetini yerleştirmektir.

Bunu da ancak etkili ve itiraz temelli bir demokrasi başarabilir.